

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Diplomová práce

2023

Kristýna Růžičková

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Konsocialismus v Severním Irsku: teorie a praxe

Diplomová práce

Autor práce: Kristýna Růžičková

Studijní program: Politologie

Vedoucí práce: prof. PhDr. Blanka Říhová, CSc.

Rok obhajoby: 2023

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne ... 31. 7. 2023

Kristýna Růžičková

Bibliografický záznam

RŮŽIČKOVÁ, Kristýna. *Konsocialismus v Severním Irsku: teorie a praxe*. Praha, 2023. 84 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, Katedra politologie. Vedoucí diplomové práce prof. PhDr. Blanka Říhová, CSc.

Rozsah práce: 134 769 znaků

Abstrakt

Závěrečná práce se věnuje konsociačnímu modelu vládnutí v Severním Irsku. Toto téma se prokázalo být ve světle nedávných událostí, zejména Brexitu a opětovnému nefungování severoirského Shromáždění, stále aktuální. Politický systém Severního Irska je „vlajkovou lodí“ pro příznivce i odpůrce teorie konsociační demokracie. Existuje mnoho publikací, které se věnují konsocionalismu v Severním Irsku, avšak většina z nich se věnuje fungování systému v počátečních letech jeho činnosti. Od podepsání Velkopáteční dohody uběhlo 25 let a tento časový rámec poskytuje možnost zhodnocení fungování tamního politického systému. Právě proto se práce zabývá nejen samotným konsociačním modelem a jeho teoretickou reflexí, ale také vývojem politického systému od roku 1998 dodnes.

Hlavním teoretickým rámcem diplomové práce je teorie konsociační demokracie tak, jak byla definována Arendem Lijphartem. Práce si klade za cíl zhodnotit fungování politického systému Severního Irska, jeho klady a zápory, a navrhuje možné modifikace systému s ohledem na vývoj politického systému od podepsání Velkopáteční dohody dodnes, odbornou teoretickou reflexi a celospolečenský vývoj.

Abstract

This diploma thesis deals with the consociational political system in Northern Ireland. This topic appears to be still relevant in the light of recent events, especially Brexit and the non-functional Northern Ireland Assembly. The political system of Northern Ireland is the „flagship“ case for both supporters and opponents of the consociational democracy theory. There are many publications about the consociational model in Northern Ireland; however, the publications primarily deal with the early stage of implementing and functioning of the system. It has been 25 years since signing of the Good Friday Agreement and this time frame allows us to evaluate the functioning of the system. That is why this thesis deals with not only the consociational model itself but also with its theoretical reflection and the development of the system since 1998 to this day.

The main theoretical frame of the diploma thesis is the consociational democracy theory as defined by Arend Lijphart. The main aim of this thesis is to evaluate the functioning of the political system in Northern Ireland, its positives and negatives and propose possible

modifications with respect to the development of the system since signing the Good Friday Agreement to this day, its scholarly theoretical reflection and the development of Northern Ireland's society.

Klíčová slova

konsociationalismus, konsociační demokracie, Severní Irsko, Shromáždění, unionisté, republikáni

Keywords

Consociationalism, Consociational democracy, Northern Ireland, Assembly, Unionists, Republicans

Title/název práce

Consociationalism in Northern Ireland: theory and practice

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí práce prof. PhDr. Blance Říkové, CSc., dr. h. c. za pomoc při zpracování diplomové práce, její odborné vedení, cenné rady a trpělivost.

Obsah

Úvod	3
1 Modely vládnutí v tzv. rozdělených společnostech (<i>divided society</i>)	5
1.1 Teorie konsociační demokracie	5
1.2 Definice a charakteristické rysy konsociační demokracie	7
1.3 Kritika konsociační demokracie	10
2 Konsocionalismus v Severním Irsku	11
2.1 Konsociační model Severního Irsku	11
2.1.1 Legislativa	11
2.1.2 Exekutiva	13
2.2 Charakteristické rysy konsociační demokracie v politickém systému Severního Irsku	14
2.2.1 Velká koalice	14
2.2.2 Proporcionalita	16
2.2.3 Menšinové (vzájemné) veto	16
2.2.4 Segmentální autonomie	19
3 Vývoj politického systému Severního Irsku	20
3.1 Rok 1998–2001	20
3.1.1 Politické strany a postoj k Velkopáteční dohodě	21
3.1.1.1 <i>Unionisté</i>	22
3.1.1.2 <i>Republikáni</i>	23
3.1.1.3 <i>Jiné</i>	23
3.1.2 První Shromáždění	23
3.1.3 Rok 1998–2001: hlavní problémy	24
3.2 Rok 2002–2006	26
3.2.1 Od přerušení Stormontu k volbám do druhého Shromáždění	26
3.2.2 Druhé Shromáždění	29
3.2.3 Rok 2002–2006: hlavní problémy	30
3.3 Rok 2007–2016	31
3.3.1 Třetí shromáždění	31
3.3.2 Čtvrté Shromáždění	33
3.4 Roky 2017–2022	34
3.4.1 Páté Shromáždění	34
3.4.2 Šesté Shromáždění	35
3.4.3 Sedmé Shromáždění	37

3.4.4 Rok 2017–2022: hlavní problémy	38
3.5 Politický vývoj Severního Irsku 1998–2022: Shrnutí	39
4 Teoretická reflexe konsociačního systému Severního Irsku	40
4.1 Brendan O’Leary a John McGarry	41
4.2 Stefan Wolff	45
4.3 Rupert Taylor	50
4.4 Donald L. Horowitz	51
5 Pozitivní a negativní aspekty konsociačního modelu v Severním Irsku	53
5.1 Sebeurčení	53
5.2 Komplexnost a role externích aktérů	54
5.3 Volební systém STV	55
5.4 d’Hondtova metoda	56
5.5 Komunitní identifikace MLAs a hlasování ve Shromáždění	58
5.6 Dobré vládnutí	59
5.7 Budoucnost konsocionalismu v Severním Irsku?	60
Závěr	62
Summary	65
Použitá literatura	68
Teze Diplomové práce	81

Úvod

Politický systém Severního Irsku reflektuje komplikovanost soužití dvou kulturně-nábožensky rozdílných skupin obyvatel, a to unionistů/protestantů a republikánů/katolíků. Severní Irsko bylo dějištěm třicetiletého vnitrostátního konfliktu mezi dvěma zmíněnými skupinami obyvatel. Tento konflikt byl ukončen podepsáním Velkopáteční dohody, kterou se vydalo Severní Irsko na komplikovanou mírovou cestu. Jedním z nejdůležitějších aspektů této dohody bylo institucionální nastavení, které bylo vyjednáno na základě teorie konsociační demokracie. Konsociační model měl zajistit oběma komunitám rovnoprávnost a rovnoměrný podíl na moci v nejdůležitějších politických institucích.

Od podepsání Velkopáteční dohody v roce 1998 uplynulo 25 let. Tento časový rámec nám umožňuje zhodnotit nastavení systému, jeho pozitiva a negativa, a to jak v kontextu vývoje politického systému, tak v pracích předních zastánců a kritiků teorie konsociační demokracie. Zhodnocení nastavení politického systému v Severním Irsku je předmětem této práce.

Hlavními výzkumnými otázkami jsou: *Jakým způsobem se odlišuje a shoduje model vládnutí v Severním Irsku s teoretickými koncepty konsociační demokracie? Které aspekty vládnutí v Severním Irsku lze v tomto ohledu zhodnotit kladně, a které jsou příčinou problémů tamního konsociačního modelu vládnutí?*

Práce je rozdělena do tří částí. První část se zaměřuje na teorii konsociační demokracie, která je hlavním teoretickým rámcem práce. První kapitola se zabývá teorií konsociační demokracie, její definicí, charakteristickými rysy a kritikou. Druhá kapitola se věnuje podobě konsociačního modelu v Severním Irsku a tomu, jakým způsobem naplňuje charakteristické rysy konsociační demokracie. Druhá část práce pojednává o vývoji politického systému v Severním Irsku, a to s důrazem na hlavní problémy v daném období, a teoretické reflexi předních podporovatelů a kritiků konsociačního modelu v Severním Irsku. Poslední část práce analyzuje hlavní pozitiva a negativa konsociačního modelu v Severním Irsku, a na základě zhodnocení pozitiv a negativ navrhuje možné modifikace konsociačního modelu, a to s ohledem na vývoj politického systému, teoretickou reflexi předních akademiků a společenský vývoj.

Cílem práce je odpovědět na výzkumné otázky, tedy zjistit, *jakým způsobem se odlišuje a shoduje model vládnutí v Severním Irsku s teoretickými koncepty konsociační demokracie a zhodnotit konkrétní aspekty politického systému v Severním Irsku.*

Vzhledem ke snaze o obsažení všech relevantních aspektů fungování politického systému v Severním Irsku, které byly potřebné k jeho následné analýze, byla oproti tezi diplomové práce změněna struktura práce, a to úpravou vybraných kapitol a jejich pořadí. Tím bylo docíleno lepší logické návaznosti práce a ucelené odpovědi na výzkumné otázky. Hlavní záměr a cíl práce zůstal nezměněn.

1 Modely vládnutí v tzv. rozdělených společnostech (*divided society*)

Do 60. let 20. století většina politologů zastávala názor, že „*demokracie může existovat a úspěšně fungovat pouze tam, kde neexistují výrazné hranice mezi příslušníky různých kulturních, jazykových, etnických, náboženských či národních celků.*“ (Říchová, 2000, s. 197)

V průběhu 60. let 20. století se však začínají na akademické půdě objevovat první práce, které toto tvrzení nepodporují. Jedním z akademiků, který se tomuto tématu věnoval, byl nizozemský politolog Arend Lijphart. Ten na sklonku 60. let definoval „nový“ typ modelu vládnutí, a to konsociační demokracii, která je specifickým typem fungujícího demokratického uspořádání v segmentovaných společnostech. Tento koncept si v politologické obci našel své příznivce, ale i tvrdé odpůrce. (Říchová, 2000, s. 197-221)

Od doby, kdy Lijphart poprvé definoval pojem konsociační demokracie, vzniklo velké množství prací, které tento koncept podporují, kritizují či rozvíjejí, a to včetně snahy o vymezení nových forem modelů vládnutí v segmentovaných společnostech. Dle O'Learyho (2013) lze vymezit čtyři různé formy modelů vládnutí v segmentovaných společnostech, a to jak v akademické literatuře, tak „v reálném světě.“ Těmito čtyřmi formami jsou centripetalismus, multikulturalismus, konsocionalismus a teritoriální pluralismus. Nejpočetněji jsou však v literatuře zastoupeny teorie konsociační demokracie a centripetalismu. (O'Leary, 2013, s. 19-30)

Následující část práce se bude věnovat teorii konsociační demokracie, která je hlavním teoretickým rámcem této práce. Zaměříme se na charakteristiku a hlavní rysy konceptu konsociační demokracie, neboť jsou tyto aspekty stěžejní pro předkládanou práci.

1.1 Teorie konsociační demokracie

Teorie konsociační demokracie je v politologii neodmyslitelně spojována s nizozemským politologem Arendem Lijphartem. Ačkoliv je Lijphart označován jako „otec“ teorie konsociační demokracie, je nutno podotknout, že nebyl prvním, ani jediným akademikem, který se tomuto konceptu ve své době věnoval. Sám Lijphart upozorňuje, že dvě práce předcházely jeho *Politics of Accommodation* (1968) a staly se pro něj inspirací, a to práce Gerharda Lehbrucha *Proporzdemokratie* (Lehbruch, 1967) a práce Sira Arthura Lewise

Politics in West Africa (Lewis, 1965). (Lijphart, 2018)

Lijphartův zájem o toto téma započal při psaní dizertační práce *Trauma of Decolonization* (1966), který analyzoval nizozemskou vládní politiku vůči Západní Nové Guineji. Dalším impulzem pro vznik teorie konsociační demokracie byl teoretický rámec demokratické stability G. A. Almonda a S. M. Lipseta, ve kterém tvrdí, že výrazné štěpné linie „*dělají demokracii velmi obtížnou, ne-li nemožnou.*“ (Lijphart, 2018, s. 2) Nizozemská demokracie byla deviantním případem, kdy i přes hluboké náboženské a ideologické štěpení, byla stabilní. Lijphartovým hlavním argumentem bylo v tomto případě tvrzení, že „*kooperace na úrovni elit může překonat konfliktní potenciál, který je v takových štěpných liniích všudypřítomný.*“ (Lijphart, 2018, s. 2) Právě tento fakt spolu s analýzou nizozemského politického systému byl předmětem již zmiňované Lijphartovy monografie *Politics of Accomodation* (1968).

Teorie konsociační demokracie se stala Lijphartovým životním dílem a věnoval se jí i v mnoha dalších publikacích. Postupem času analyzoval více a více případů konsociační demokracie a výzkum kulminoval v práci *Democracy in Plural Societies* (1977), v níž zpracoval analýzu devíti zemí, a to Nizozemí, Belgie, Švýcarska, Rakouska, Libanonu, Malajsie, Kypru, Surinamu a Nizozemských Antil. (Lijphart, 2018) Na jejich podkladě pak definoval základní rysy konsociační demokracie, a to „*a) sdílená exekutivní moc, ve které jsou zastoupeny všechny skupiny dané společnosti, b) kulturní autonomie pro tyto skupiny ve společnosti, c) proporcionalita v politické reprezentaci, státní službě a vládě a d) menšinové veto v důležitých záležitostech jako jsou práva menšin a autonomie.*“ (Lijphart, 2018, s. 3).

Lijphartův výzkum a přístup k dané problematice se postupem času měnil. Jako první používal metodu jednopřípadové studie (především Lijphartovu rodnou zemi Nizozemsko), následně se zvyšujícím se počtem zkoumaných případů používal další metody komparativního přístupu a statistické metody, například regresní analýzu. Zároveň také ve svých pozdějších publikacích propojoval své poznatky s doporučeními politik, které by přispěly k lepšímu fungování daného politického systému.

Samotný pojem konsociační demokracie také prošel změnami, kdy sám Lijphart označuje

tuto teorii jako politiku akomodace (*politics of accomodation*), konsociace (*consotiation*), či model sdílení moci (*power-sharing*). Samotný koncept a jeho základy však zůstaly velmi málo pozměněny. (Lijphart, 2018)

V současném stavu poznání, kdy „*počet akademických článků nebyl nikdy vyšší, rozsah empirických případů nikdy větší a pokrytá témata nikdy rozmanitější*“ (Bogaards, Helms, Lijphart, 2019, s. 341), se objevují nové možnosti využití konsociačního modelu, a to v kontextu zvyšující se volební úspěšností populistických politických stran a s tím spojený polarizační efekt ve společnosti. Konsociační demokracie má své místo i ve 21. století, a to nejen z důvodů původních, ale i těch, které jsou v politickém prostředí nově vyvstalé, neboť „*hodnota konsocionalismu, jakožto konceptu mírové regulace konfliktů, roste s mírou polarizace a rozdělení v dané společnosti.*“ (Bogaards, Helms, Lijphart, 2019, s. 342)

1.2 Definice a charakteristické rysy konsociační demokracie

Lijphart definuje konsociační demokracii jako „*vládu kartelu elit, která je navržena tak, aby proměnila demokracii s roztržitou politickou kulturou ve stabilní demokracii.*“ (Lijphart, 1969, s. 216) Konsociační demokracii lze chápat také jako politický systém „*schopný řešit napětí v pluralitních společnostech způsobem, který by zabránil vyostření konfliktu a následovnému nahrazení demokratického systému nedemokratickým*“ (Říchová, 2000, s. 202) nebo jako princip „*sdílení moci v hluboce rozdělených společnostech, který je navržen tak, aby dosáhnul efektivního zvládnutí konfliktů a demokratizace v daných společnostech, a to způsobem, který uznává a přizpůsobuje se různým etnickým nebo náboženským komunitám v rámci vládních a společenských struktur na proporcionálním základě.*“ (Jakala, Kuzu, Qvortrup, 2018, s. xv)

Pro konsociační demokracii jsou charakteristické čtyři rysy, a to velká koalice, proporcionalita, vzájemné (menšinové) veto a segmentální autonomie. (Říchová, 2000, s. 197-221)

Prvním a zároveň nejdůležitějším rysem konsociační demokracie je velká koalice (*grand coalition*), která se vztahuje především k chování elit v daném politickém systému. Chování a spolupráce elit v segmentovaných společnostech je dle Lijpharta již od počátku

definování konsociační demokracie tím nejdůležitějším prvkem, který je nutný pro stabilní fungování celého systému. (Butenschøn, 2007)

Podstatnou charakteristikou velké koalice „*není ani tak nějaké konkrétní institucionální uspořádání, jako spíše účast vůdců všech významných segmentů na řízení pluralitní společnosti.*“ (Lijphart, 1977, s. 31). Elity reprezentující dané segmenty ve společnosti kooperují v rámci politického systému a opouštějí od normy většinových systémů založených na soutěživém, konfrontačním principu vláda versus opozice. (Butenschøn, 2007) Princip velké koalice může být do systému zařazen buď formálně (kupříkladu švýcarská „magická formule¹) nebo je neformální všeobecně přijímanou součástí systému (např. případ Rakouska). (Butenschøn, 2007) Stejnou funkci, která odpovídá logice velké koalice, však mohou plnit i jiné mechanismy, a to například celonárodní vlády nebo přesně stanovené, dlouhodobé dohody, které určují, která elita bude mít v daném období jaký mandát a rotaci těchto mandátů (Říchová, 2000, s.197-221)

Shrneme-li výše uvedené, tak velká koalice stojí na principu „*spojení reprezentantů výrazných, politicky aktivních segmentů reprezentujících v konkrétních podmínkách nejdůležitější mocenské zájmy. Podstatou je jejich skutečný podíl na moci, přičemž vztah k volebnímu výsledku není prvořadý.*“ (Říchová, 2000, s. 211)

Druhým rysem konsociační demokracie je proporcionalita (*proportionality*), kterou lze definovat jako „*metoda alokace pracovních míst ve státní správě a finančních zdrojů mezi různé segmenty.*“ (Butenschøn, 2007, s. 91) Proporcionalita tedy není v tomto kontextu spojována pouze s volebním systémem, ale spíše s logikou fungování celého systému. Prvek proporcionality se má projevit především jako proporční politická reprezentace, rovný přístup k moci, rovný přístup k financím apod. (Lijphart, 1979) V tomto bodě se opět jedná především o popření aspektů většinového systému, který je pro segmentovanou společnost riskantní. Proporcionalita má být zastoupena ve všech důležitých celospolečenských aspektech. (Říchová, 2000, s. 197-221) Lijphart také zmiňuje, že v určitých případech se může rys proporcionality projevovat jako „nadreprezentace“ méně

---

¹ Magická formule se ve švýcarském politickém systému zavedla v roce 1959. Jedná se o vzorec, dle kterého se do roku 2003 obsazovala křesla do Spolkové rady (*Federal Council*), a to poměrem, kde dvě křesla obsadili liberálové, dvě konzervativci, dvě sociální demokraté a jedno křeslo získávala Švýcarská lidová strana (*Swiss People's party*). (Diem, Maissen, 2023)

početných menšin. (Lijphart, 1979)

Třetím rysem konsociační demokracie je vzájemné (či menšinové) veto (*mutual veto*), které znamená, že „*žádné důležité rozhodnutí nemůže být učiněno proti vyjádřenému nesouhlasu jednoho segmentu.*“ (Butenschøn, 2007, s. 91) Lijphart ve své teorii počítá s tím, že v procesu politického jednání může dojít k situacím, které budou vyžadovat přijetí určitých rozhodnutí, které se odsouhlasí na základě klasického většinového systému, tedy na základě předem stanovené většiny. (Říchová, 2000, s. 197-221) Tato rozhodnutí se nemusí setkat s podporu všech relevantních segmentů dané společnosti. Právě v těchto situacích může následně dojít k neblahým důsledkům v rámci již tak křehkých vztahů a společenských poměrů. Lijphart pro tyto situace definoval doplněk konsociační demokracie, která „*by dala menšinovým segmentům šanci zvýraznit jejich nesouhlas a přiměla ostatní – tedy momentální vítěze – ke zvažování nebezpečí plynoucích z daného rozhodnutí.*“ (Říchová, 2000, s. 212)

I vzájemné veto je doplněk velké koalice. Stejně jako rys velké koalice se může vyskytovat, jak v kodifikované podobě (Rakousko, Švýcarsko), tak jako neformální všeobecně přijímaná součást systému (Nizozemsko). Zároveň je však v kontextu vzájemného veta nutno podotknout, že tento mechanismus by se měl používat pouze v krajních případech, a nikoliv jako formu vydírání, která by mohla zapříčít blokaci celého politického procesu a systému. (Říchová, 2000, s. 197-221)

V neposlední řadě uvádí Lijphart čtvrtý rys konsociační demokracie, a to segmentální autonomii (*segmental autonomy*), která znamená „*vládu menšiny nad sebou samotnými v oblastech, které se týkají výlučně otázek dané minority.*“ (Lijphart, 1977, s. 41) Prvek segmentální autonomie doplňuje rys velké koalice, která rozhoduje naopak o společných zájmech celku. Teorie konsociační demokracie v kontextu segmentální autonomie počítá s tím, že dané segmenty budou „o sobě“ rozhodovat např. v otázkách vzdělání, sociálních služeb apod. (Říchová, 2000, s. 197-221)

Tento druh autonomie je však možný pouze v takových segmentech, které mají „*dobře organizovanou vnitřní strukturu a zavedené postupy pro rozhodování.*“ (Butenschøn, 2007, s. 91) Jakožto ideální institucionalizace segmentální autonomie se v případech, kdy je

hlavní štěpnou linií teritorium (Butenschøn, 2007) a teritoriální rozdělení odpovídá národním komunitám (Říchová, 2000, s. 197-221), jeví federace. V kontextu segmentální autonomie a federace se však objevuje kritika, kdy federace a segmentální autonomie může naopak přispět k nepokojům, neboť *„posiluje míru a intenzitu segmentace a motivuje politickou mobilizaci na masové úrovni v každém segmentu.“* (Butenschøn, 2007, s. 91) Prvek segmentální autonomie není jediným kritizovaným bodem teorie konsociační demokracie. Dalším bodům kritiky konsociační demokracie se věnuje následující podkapitola.

1.3 Kritika konsociační demokracie

Konsociační demokracie, jakožto koncept i forma politického uspořádání, je kritizována řadou politologů a sociologů. Mezi výrazné kritiky konsociační demokracie se řadí například Hans Daalder, Brian Barry, Rudy B. Andeweg nebo Donald L. Horowitz. (Charvát, 2018)

Jednou z nejvýraznějších kritik, která je v kontextu konsociační demokracie zmiňována, a je zároveň relevantní k tématu, kterému se věnuje tato práce, je přesvědčení, že model konsociační demokracie může mít přesně opačný efekt, než Lijphart zamýšlel. (Norris, 2008) Dle Donalda L. Horowitz (2003) mohou systémy založené na sdílené moci zapříčít institucionalizaci štěpných linií v dané společnosti, a tím je naopak prohloubit než zlepšit. Horowitz tuto kritiku spojuje především s prvkem proporcionality, a to konkrétně ve volebních systémech, kdy kritizuje nízké volební prahy pro strany zastupující menšiny v dané společnosti. Nízký volební práh má dle Horowitz způsobit to, že politické strany a jejich reprezentanti nejsou motivováni k tomu, aby zapůsobili na všechny voliče, tedy i voliče mimo komunitu, kterou mají za cíl politicky reprezentovat. (Horowitz, 2003, s. 116-120,122) Zároveň se v boji o voličské hlasy politické strany často uchýlí k populistické rétorice, která ve výsledku *„stupňuje sociální napětí, etnickou nenávisť a politiku strachu.“* (Norris, 2008, s. 28)

Kritika konceptu konsociační demokracie má však mnoho podob. Jak poznamenává Andeweg (2000), tak *„konsocionalismus byl vždy kontroverzní, ale spíše, než aby se vedla jedna velká debata o jeho validitě, tak zde existuje mnoho malých debat o daných zemích, konceptech, příčinách a důsledcích spojených s konsocionalismem.“* (Andeweg, 2000, s.

Teorie konsociační demokracie, které se věnovala tato kapitola, je hlavním teoretickým rámcem předkládané diplomové práce, který je stěžejní pro analýzu konsociačního systému v Severním Irsku. Konkrétní podobě konsociačního systému v Severním Irsku, jejímu vývoji a analýze se věnují následující kapitoly.

2 Konsocionalismus v Severním Irsku

Teorie konsociační demokracie, jež byla předmětem předchozí kapitoly, našla své praktické uplatnění při vytváření mírové dohody, která měla ukončit dlouhotrvající vnitrostátní konflikt v Severním Irsku a zmírnit napětí mezi dvěma segmenty severoirské společnosti. Následující část práce se bude věnovat konkrétní podobě konsociačního politického systému Severního Irsku a tomu, jakým způsobem tento politický systém naplňuje charakteristické rysy teorie konsociační demokracie, které byly zmíněny v předchozí kapitole.

2.1 Konsociační model Severního Irsku

Politický systém Severního Irsku je založený na konsociačním principu, který zavedla Velkopáteční dohoda v roce 1998. Velkopáteční dohoda spolu s Dohodou ze St Andrews (2006) a dokumentem Nové desetiletí, nový přístup (2020), jež upravují části Velkopáteční dohody, které se prokázaly být problematické, jsou základním institucionálním rámcem post-konfliktního politického systému Severního Irsku. (Torrance, 2022) Tato část práce se bude věnovat konkrétnímu institucionálnímu nastavení konsociačního politického systému v Severním Irsku.

2.1.1 Legislativa

Severní Irsko je jedním ze tří území Spojeného království, které prošlo procesem devoluce. Westminster přenesl legislativní a exekutivní pravomoc na Severoirské shromáždění (*Northern Ireland Assembly*), které je ústředním orgánem severoirského politického systému. Severoirské shromáždění je institucí založenou na power-sharingu, ve které musí být zastoupeny a podílet se na moci všechny komunity Severního Irsku, tedy unionisté a republikáni. (Torrance, 2022)

Shromáždění má pravomoc v záležitostech, které jsou označeny jako „přenesené“ (*transferred*). Tyto záležitosti zahrnují např. vzdělání, zdravotnictví, zemědělství, dopravu, životní prostředí, bydlení, sociální péči atd. Oblasti, které Severoirské shromáždění ve své pravomoci nemá, jsou oblastmi „vyločenými“ (*excepted*). Nad těmito oblastmi má výlučnou pravomoc Westminster. Jedná se např. o mezinárodní vztahy, obranu, měnu a migraci. V případě Severního Irska je definován třetí typ pravomoci, a to pravomoci „rezervované“ (*reserved*). Pravomoc v těchto záležitostech mohla být v budoucnu kompletně přenesena z Westminsteru na Severoirské shromáždění. (McEvoy, 2008, s. 133-134) V tomto případě se jedná především o pravomoci nad policií a justicí. Tyto pravomoci byly na Severoirské shromáždění přeneseny v roce 2010 (viz 3.3.1). (McDonald, 2010)

Do Severoirského shromáždění se volí 90 poslanců (*Member of the Legislative Assembly, MLA*),² a to po pěti mandátech v 18 volebních obvodech. Do Shromáždění se volí volebním systémem jednoho přenosného hlasu (*Single Transferable Vote, STV*). (Torrance, 2022)

Zvolení členové Severoirského shromáždění se musí při prvním setkání identifikovat jako „unionista“, „republikán“ nebo jako „ostatní“. Do roku 2006 mohli členové Shromáždění svoji identifikaci měnit bez omezení. (Torrance, 2022) Tento fakt byl však v několika případech problematický (viz 3.1.3) a Dohoda ze St Andrews stanovila, že svoji identifikaci mohou členové Shromáždění změnit v rámci jednoho volebního období pouze za předpokladu, že daný člen přejde z jedné politické strany do strany druhé. (St Andrews Agreement, 2006)

Identifikace členů má v rámci politického systému své místo především kvůli specifickému systému přijímání rozhodnutí ve Shromáždění. Ačkoliv se některá rozhodnutí přijímají na základě předem stanovené „klasické“ většiny, Velkopáteční dohoda v klíčových rozhodnutích zavedla systém *cross-community voting* (nebo také *cross-sectional voting*). (McEvoy, 2008, s. 133-134) V rámci *cross-community voting* jsou definované dva typy většiny, a to paralelní souhlas (*parallel consent*) a vážená většina (*weighted majority*).

---

² V letech 1998 – 2016 (včetně) se volilo 108 poslanců. Počet poslanců snižuje *The Northern Ireland Act 2016*. (Torrance, 2022)

(Torrance, 2022) Paralelní souhlas znamená, že „více než 50 % MLAs souhlasí s návrhem, a to s podporou více než 50 % republikánů a více než 50 % unionistů.“ (Torrance, 2022, s. 10) Vážená většina předpokládá „podporu 60 % MLAs, a to s podporou alespoň 40 % unionistů a 40 % republikánů.“ (Torrance, 2022, s. 10)

Specifickým aspektem hlasování v Severoirském shromáždění je také mechanismus tzv. *petition of concern*, který může vznést skupina alespoň 30 MLAs a požadovat, aby se daná záležitost odhlasovala nikoliv na základě většiny, ale na základě cross-community hlasování (viz 2.2.3). (McEvoy, 2008, s. 133-134)

2.1.2 Exekutiva

Severoírská exekutiva se skládá z prvního ministra (*First Minister, FM*), zástupce prvního ministra (*Deputy First Minister, DFM*) a osmi ministerstvech. Exekutiva „vykonává výkonnou pravomoc jménem Severoirského shromáždění a přijímá rozhodnutí ve významných otázkách a v záležitostech, které přesahují odpovědnost dvou nebo více ministrů. Rovněž schvaluje návrhy předložené ministry na novou legislativu, a to ve formě „exekutivních zákonů“, které posílá ke zvážení do Shromáždění. Je také odpovědná za vypracování programu pro vládu a rozpočtu, který dá ke schválení Shromáždění.“ (northernireland.gov.uk, 2023)

Jednotliví ministři jsou nominováni politickými stranami. Počet ministerstev, který může politická strana obsadit, je vypočítán pomocí d'Hondtovy metody, a to na základě podílu křesel, který má daná strana ve Shromáždění. Jediným ministerstvem, kde se d'Hondtova metoda nepoužívá, je Ministerstvo spravedlnosti. Ministr spravedlnosti je volen na základě cross-community hlasování. (Torrance, 2022, s. 10-11)

Funkce prvního ministra a zástupce prvního ministra je funkcí sdílenou. Souhrnně se označuje jako „exekutivní kancelář“ (*Executive Office*). V praxi toto mimo jiné znamená, že jakmile jeden ze své funkce rezignuje, ztrácí svou funkci i ten druhý. (northernireland.gov.uk, 2023) Do roku 2006 byli FM a DFM voleni Shromážděním, nyní nominuje FM vítězná strana jednoho bloku a DFM vítězná strana z bloku druhého. (Torrance, 2022) Opět se jedná o případ, kdy je komunitní identifikace v politickém systému důležitá. Zároveň se také jedná o prvek sdílené moci.

Politický systém Severního Irsku obsahuje prvky sdílené moci a funguje na konsociačním principu. Následující kapitola se zaměří na to, zda tento politický systém splňuje charakteristické rysy konsociační demokracie.

2.2 Charakteristické rysy konsociační demokracie v politickém systému Severního Irsku

Tato kapitola se zaměří na to, zda reálná podoba konsociačního modelu Severního Irsku splňuje teoretické požadavky, tedy čtyři charakteristické rysy konsociační demokracie. Jak již bylo zmíněno, čtyřmi charakteristickými rysy jsou velká koalice, proporcionalita, vzájemné (menšinové) veto a segmentální autonomie. (Říchová, 2000, s. 197-221)

2.2.1 Velká koalice

Prvek velké koalice je nejdůležitějším a zároveň primárním charakteristickým rysem pro konsociační teorii. Tento prvek předpokládá zastoupení všech relevantních segmentů společnosti v rámci politických institucí, kdy elity reprezentující dané segmenty ve společnosti kooperují v rámci politického systému. (Butenschøn, 2007) Jak již bylo zmíněno, velká koalice stojí na principu *“spojení reprezentantů výrazných, politicky aktivních segmentů reprezentujících v konkrétních podmínkách nejdůležitější mocenské zájmy. Podstatou je jejich skutečný podíl na moci, přičemž vztah k volebnímu výsledku není prvořadý.”* (Říchová, 2000, s. 211)

Relevantními menšinami v kontextu Severního Irsku jsou unionisté a republikáni. Od roku 1998 proběhlo sedm voleb do parlamentu Severního Irsku, tedy Severoirského shromáždění. Ani v jednom volebním nedošlo k výrazné převaze jednoho z táborů. Kromě voleb v roce 2022 byl ve všech volbách vítězný blok unionistů, což odpovídá trendu, že se více obyvatel Severního Irsku identifikuje jako unionista než republikán. (BBC.COM, 2019) Tabulka 1 znázorňuje počet křesel, které jednotlivé bloky v daném období obsadily. Tabulka 2 obsahuje procentuální podíl křesel, které jednotlivé bloky v daném období obsadily. Procentuální podíl křesel je znázorněn také v Grafu 1.

Tab. 1 - Křesla ve Shromáždění

	unionisté	republikáni	ostatní
--	-----------	-------------	---------

1998	58	42	8
2003	59	42	7
2007	55	44	9
2011	55	43	10
2016	55	42	11
2017	39	39	12
2022	35	35	20

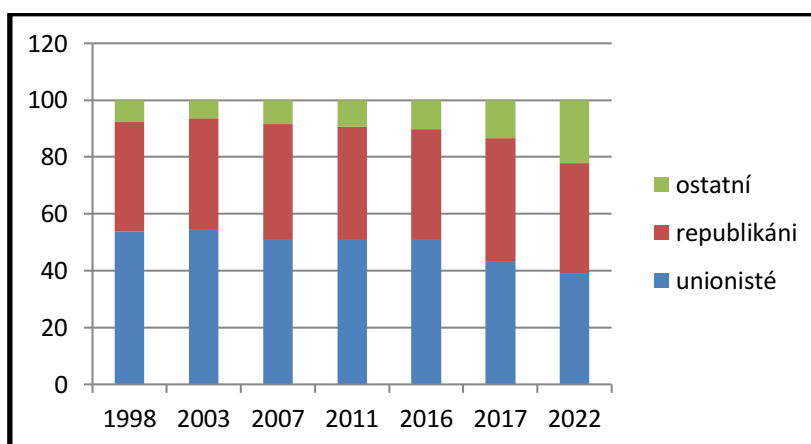
(Zdroj: Burton, Ireland Assembly Elections 2022, 2022, s. 10-13)

Tab. 2 - Podíl křesel ve Shromáždění v %

	unionisté	republikáni	ostatní
1998	53,7	38,89	7,41
2003	54,63	38,89	6,48
2007	50,93	40,74	8,33
2011	50,93	39,81	9,26
2016	50,93	38,89	10,19
2017	43,33	43,33	13,3
2022	38,89	38,89	22,22

(Zdroj: Burton, Ireland Assembly Elections 2022, 2022, s. 10-13)

Graf 1 - Podíl křesel ve Shromáždění v %

(Zdroj: Burton, Ireland Assembly Elections 2022, 2022, s. 10-13)

Lze konstatovat, že charakteristický rys velké koalice je v Severním Irsku splněn. Oba segmenty společnosti jsou politicky reprezentovány v severoirských institucích a elity reprezentující dané segmenty kooperují v rámci politických struktur, ač s problémy, které

budou nastíněny v kapitole 3.

2.2.2 Proporcionalita

Prvek proporcionality je v severoirském politickém systému zastoupen několika způsoby, a to volebním systémem, stylem přerozdělování ministerstev a sdílenou kanceláří FM a DFM.

Volební systém Severního Irsko, STV, má zajistit poměrnou politickou reprezentaci ve Shromáždění, a to způsobem, kde „*volič disponuje jedním hlasem, jež dá kandidátovi, kterého nejvíce preferuje. Následně ale může/musí určit pomocí dalších preferencí pro následující kandidáty (bez nutnosti brát ohled na jejich stranickou příslušnost), komu má být jeho hlas přenesen, pokud jej „jeho“ kandidát nevyužije (tj. buď překročí kvótu požadovanou na zvolení a část hlasů nad kvótou může být využita pro další kandidáty, nebo je jako nejslabší vyřazen a jeho hlasy mohou být opět přeneseny kandidátům, kteří zůstávají „ve hře“). Přenášení hlasů od zvolených, nebo vyřazených, pokračuje, dokud není zvolen odpovídající počet kandidátů.*“ (Chytilík et al, 2009, s. 34)

Prvek proporcionality lze nalézt i v systému přerozdělování ministerstev, která jsou alokována na základě d'Hondtovy metody. Ta pracuje s počtem křesel, který politické strany získaly v posledních volbách. Politické strany si tak přerozdělují daný počet ministerstev, který je proporční k počtu křesel a síle strany, která vyplývá z posledních voleb do Shormáždění. (McDonald, 2010)

Za třetí lze jako proporční (mimo jiné) pokládat také fakt, že nejdůležitější funkce v severoirském politickém systému, tedy post FM a DFM, je kanceláří sdílenou. Tyto posty obsazují představitelé nejsilnější strany z bloku unionistů a republikánů. Oba tábory jsou zastoupeny i v nejvyšším úřadu celého systému. (Torrance, 2022)

Všechny prvky proporcionality, které byly zmíněny výše, mají v severoirském politickém systému zajistit proporcionalitu, a to proporcionalitu v politické reprezentaci, přístupu k moci, financím apod.

2.2.3 Menšinové (vzájemné) veto

Specifický typ veta, který je vlastní pro teorii konsociační demokracie, je menšinové veto.

V konsociačním systému disponují všechny relevantní menšiny, resp. segmenty, dané společnosti menšinovým vetem, které by mělo zabránit útlaku aktuální většiny, či aktuálního vítěze voleb a zabránit přijetí sporných, či diskriminujících legislativních rozhodnutí.

V politickém systému Severního Irsku je tímto typem veta mechanismus *petition of concern (PoC)*, který je často označován jako etnické veto (*ethnic veto*). *Petition of Concern „je legislativním mechanismem, které „vyvolá“ hlasování na základě cross-community“* (McCulloch, 2018, s. 736) nikoli na základě stanovené většiny, a to v „klíčových problémech“, které však nejsou jasně vymezeny. Použití PoC vyžaduje podpis alespoň 30 MLAs a navržená legislativa, která je tímto mechanismem napadena, musí být následovně schválena stanoveným počtem unionistických a republikánských poslanců (viz kapitola 2.1). (McCulloch, 2018)

V období prvního Shromáždění, mezi roky 1998–2002, byl mechanismus PoC využit sedmkrát, a to „*střídmě na otázky symbolického významu pro dané komunity.*“ (McCulloch, 2018, s. 736) V období, kdy Shromáždění úspěšně dokončilo jedno celé volební období, tedy mezi roky 2007–2011, byl počet využití PoC na čísle 33, a to v rámci 21 různých problematik. V následujícím volebním období, mezi roky 2011–2016, však počet využití PoC výrazně vzrostl, a to na 118 případů týkající se 33 různých problematik.

Menšinové veto tak, jak je nastavené v politickém systému, je místy kritizováno za to, že může sloužit jako blokovací mechanismus, může být zneužito a je v rámci legislativního procesu nadužíváno, a to především v období 2011–2016, kdy výrazně vzrostl počet využití tohoto mechanismu, neboť „*zatímco byl tento postup zamýšlen jako ochranný mechanismus pro komunity k ochraně jejich životně důležitých zájmů, nyní je široce považován za „blokovací mechanismus“ a zneužití svého původního záměru.*“ (McCulloch, 2018, s. 736)

Jedním z problému nastavení je hranice třiceti podpisů. Zatímco v období fungování prvního Shromáždění mezi roky 1998–2002 nemohla žádná ze stran samostatně uplatnit mechanismus PoC, neboť nedisponovala potřebnými mandáty, tak v následujících volebních obdobích se situace změnila. Demokratická unionistická strana (*Democratic*

Unionist Party, DUP) byla často kritizována, že mechanismus PoC zneužívá, neboť měla dostatečný počet mandátů, aby samostatně tento mechanismus uplatnila, a to jako jediná politická strana ve Shromáždění. Dle dat, která jsou obsažena v článku *The Use and Abuse of Veto Rights in Power-Sharing Systems: Northern Ireland's Petition of Concern in Comparative Perspective* (McCulloch, 2018), se DUP podílela pouze na jednom PoC v období prvního Shromáždění, zatímco mezi roky 2011–2016 se podepsala pod 70 PoC, většina z nich bez podpory jiné strany. Právě fakt, že jedna strana „*má v systému „páku“ je problematická, neboť riskuje nevoli ostatních stran, které touto výhodou nedisponují a podrývá legitimitu tohoto mechanismu*“, potažmo celého systému. (McCulloch, 2018, s. 746)

Ačkoliv poukázání na možné zneužití, blokování a nadužívání tohoto mechanismu je na místě, tak je nutné podotknout, že historicky PoC „*mohlo být příležitostně využito ke stranickým účelům, ale v celku byl tento mechanismus použit střídavě v kontextu otázek, které byly významné pro jednu nebo druhou komunitu.*“ (McCulloch, 2018, s. 747)

McCulloch se ve svém článku blíže věnuje PoC a tématům, na které byl PoC použit. Jako svůj vzorek využívá problematické období mezi roky 2011–2016 a definuje tři kategorie PoC. První kategorií jsou PoC, které byly využity v otázkách „*nezbytně důležitých zájmů komunit*“ (*vital interests*) (např. vzdělání kultura, jazyk apod.). Druhou kategorií jsou otázky „*rovnosti bez specifického etnicko-národního rozměru*“ (tedy nezbytně důležité zájmy skupin, které nejsou založené na etnicko-národním rozměru). Třetí kategorií jsou zájmy, „*kteřé nejsou nezbytně důležité*“ (tedy otázky motivované ideologií nebo stranickými důvody) a právě tyto PoC jsou problematické. (McCulloch, 2018, s. 748) Prokázalo se, že 70 % PoC bylo vzneseno na základě nezbytně důležitých zájmů pro jednu nebo druhou komunitu. Jedním z příkladů je otázka, zda se na řidičských průkazech, které byly vydány v Severním Irsku, bude objevovat britská vlajka nebo zda se podpoří otevření irsko-jazyčných škol (konkrétně *Coláiste Dhoire*). 20 % PoC spadá do kategorie druhé, tedy do otázky rovnosti bez specifického etnicko-národního rozměru, kam lze zařadit například projednávání rovnoprávnosti manželství. Pouze 18 % PoC by mohlo být pokládáno za zneužití tohoto mechanismu kvůli stranickým zájmům (například veto vyšetřování konkrétních stranických poslanců DUP a Sinn Féin). (McCulloch, 2018, s. 748)

V institucionálním nastavení mechanismu PoC došlo k několika změnám, které mají zabránit problematickým situacím, které jsou PoC vytýkány. Za prvé došlo volebním zákonem *Northern Ireland Act 2016* ke snížení MLAs ze 108 na 90, čímž je komplikované, aby jedna strana mohla využít tento mechanismus bez podpory strany jiné. (The Northern Ireland Act, 2016) Dohoda Nově desetiletí, Nový přístup (2020) mění nastavení PoC v jeho nejkritičtějších bodech, a to v míře užívání, kdy se využití PoC „zredukuje a navrátí se k jeho zamýšlenému účelu“ (New Decade, New Approach, 2020, s. 12) a politické strany „se veřejně zavážou k předkládání nebo podpoření PoC pouze za zcela výjimečných okolností a jako poslední možnost po využití všech dostupných mechanismů.“ (New Decade, New Approach, 2020, s. 12). Dohoda také stanovuje, že se PoC nesmí využívat v případech, kdy je v otázce chování poslanců. PoC má nyní podobu, kde se zachovala hranice třiceti podpisů, ale tyto podpisy musí pocházet od poslanců dvou nebo více stran a obsahuje také 14denní „období zvažování“. V případě, že po „období zvažování“ daných 30 a více poslanců PoC podpoří, daná záležitost bude odhlasována na základě cross-community hlasování. (New Decade, New Approach, 2020)

Jakkoli problematické se etnické veto mohlo historicky zdát, tak bylo učiněno několik kroků k jeho optimalizaci. Je zároveň zřejmé, že tento konsociační prvek je v severoirském politickém systému zastoupen.

2.2.4 Segmentální autonomie

Čtvrtým rysem konsociační demokracie je segmentální autonomie, kterou definuje Lijphart jako „vládu menšiny nad sebou samotnými v oblastech, které se týkají výlučně otázek dané minority.“ (Lijphart, 1977, s. 41) Ideální institucionalizací segmentální autonomie je federace, která však v případě Severní Irsko „nedává smysl, neboť jsou obě komunity územně promíchané“ (Lijphart, 1996, s. 272) V kontextu segmentální autonomie v Severním Irsku lze hovořit o „zřetelné míře autonomie, především v kulturních otázkách“ (NIASSEMBLY.GOV.UK, 2023) a ve vzdělání, které je „vysoce relevantní v případě Severního Irsko.“ (Lijphart, 1996, s. 272) Severoirský vzdělávací systém lze označit jako „segregovaný“, kde jsou školy rozdělené na katolické a protestantské. Tyto školy jsou „pod vlastní kontrolou komunity a jsou „oddělené ale zároveň rovnoprávné“ z hlediska vládní finanční podpory, tedy jasná známka autonomie ve vzdělání.“ (Lijphart, 1996, s. 272) Lze

konstatovat, že i prvek segmentální autonomie je do jisté míry v severoirském systému zastoupen.

Konsociační model v Severním Irsku, jehož konkrétní podoba byla předmětem této kapitoly, splňuje všechny charakteristické rysy, které teorie konsociační demokracie definuje. Vývoji tohoto systému v období mezi roky 1998 až dodnes se věnuje následující kapitola. Důraz bude kladen na hlavní problémy v daných etapách, neboť je pro následující analýzu důležité poukázat na to, kdy a z jakého důvodu systém selhával či nefungoval.

3 Vývoj politického systému Severního Irska

Severní Irsko je územím, jehož politický systém je založen na konsociačním principu, kterému se věnovala předchozí kapitola. Následující kapitola se bude věnovat vývoji politického systému Severního Irska po podepsání Velkopáteční dohody (Good Friday Agreement)³ v roce 1998. Velkopáteční dohoda ukončila násilný vnitrostátní konflikt, který probíhal na území Severního Irska od 60. let 20. století, a započala komplikovanou cestu mírového procesu a budování nového politického systému. Důraz bude v kontextu politického vývoje kladen především na hlavní problémy v dané etapě, neboť zhodnocení reálného vývoje politického systému spolu s teoretickou reflexí institucionálního nastavení je stěžejní pro předkládanou analýzu.

3.1 Rok 1998–2001

Období mezi roky 1998 až 2001 je v Severním Irsku obdobím budování nového systému, který je založený na konsociačním principu, tedy na systému sdílené moci mezi všemi komunitami v dané společnosti. Je to také období značné tenze a nedůvěry mezi (nejen) politickými elitami, a to především kvůli třicetiletému vnitrostátnímu konfliktu, který předcházel podpisu Velkopáteční dohody. Tato dohoda není prvním pokusem o ukončení konfliktu a nastolení konsociačního systému. První takový pokus proběhl na konci roku 1973 podepsáním Dohody ze Sunningdale (*Sunningdale Agreement*). Tento pokus však nebyl úspěšný. (Frank, 2006)

Nejdůležitějším dokumentem pro toto období je již zmiňovaná Velkopáteční dohoda, která byla podepsána 10. dubna 1998 většinou severoirských politických stran. Na vyjednávání a

---

³ Také známá jako Belfastská dohoda (*Belfast Agreement*)

podepsání Velkopáteční dohody se podílela i britská vláda zastoupena premiérem Tony Blairem, irská vláda zastoupena premiérem Bertiem Ahernem a americká vláda zastoupena neustranným vyjednavatelem Georgem Mitchellem. (Melichar, 2017)

Velkopáteční dohoda je rozdělena do několika částí. V kontextu institucionálního nastavení politického systému Severního Irsku jsou však stěžejní tři tzv. „prameny“ (*strands*). (The Belfast Agreement, 1998) Každá z těchto částí Velkopáteční dohody se věnuje a institucionálně upravuje vztahy, které se prokázaly být historicky problematické. V případě Severního Irsku se jedná o vnitrostátní vztahy mezi unionisty a republikány (resp. protestanty a katolíky) a navenek vůči Velké Británii a Irské republice. (Frank, 2006)

První část Velkopáteční dohody se věnuje demokratickým institucím Severního Irsku a jejich konkrétnímu institucionálnímu nastavení. Vytváří jednokomorový parlament Severoirského shromáždění, též Stormont, který bude fungovat na základě modelu sdílené moci. Do parlamentu se mělo volit 108 zástupců (MLAs), a to volebním systémem jednoho přenosného hlasu (STV). (The Belfast Agreement, 1998) Podrobněji se institucionálnímu nastavení na principu konsociačního modelu věnuje kapitola 2.

Druhá část upravuje vztahy mezi Severním Irskem a Irskou republikou, a to v záležitostech, které se týkají celého irského ostrova (například turismus, zemědělství apod.). Dohoda zde vytváří nový orgán Jižní a Severní ministerská rada (*North/South Ministerial Council*), kde je zastoupeno Severní Irsko a Irská republika. Tento orgán zajišťuje pravidelnou komunikaci v již zmíněných oblastech. Třetí část upravuje vztahy mezi Irskou republikou a Velkou Británií, a stejně jako v pramenu druhém, vytváří orgán pro pravidelnou komunikaci mezi těmito zeměmi. Tímto orgánem je Anglo-irská rada (*British-Irish Council*). (The Belfast Agreement, 1998)

Dalším podstatným dokumentem pro toto období je *The Northern Ireland Act 1998*, kterým britská vláda započala proces devoluce a zrušení přímé vlády v Severním Irsku. Tento dokument spolu s Velkopáteční dohodou je základním stavebním kamenem post-konfliktního politického systému v Severním Irsku.

3.1.1 Politické strany a postoj k Velkopáteční dohodě

Ačkoliv je podepsání Velkopáteční dohody důležitým milníkem v severoirských dějinách a

pomyslným začátkem mírového procesu, tak je pro pochopení hlavních problémů v daném období nutné zmínit, že se tato dohoda nesešla s podporou úplnou. Právě nesouhlas některých politických stran způsoboval v tomto období značné tenze mezi elitami severoirského politického systému. (McEvoy, 2008, s. 126-130, 143-144)

V kontextu severoirských politických stran je nutné zmínit, že stranický systém Severního Irsku, jakožto kulturně-nábožensky rozdělené společnosti, do značné míry kopíruje tyto štěpné linie. Existují dva hlavní „tábory“ politických stran, a to unionistické (ty, které si přejí být součástí Velké Británie) a republikánské (ty, které si přejí spojení s Irskou republikou). (Connolly, 1990) Toto rozdělení si našlo své uplatnění i v novém politickém systému, kdy se kvůli specifickému mechanismu hlasování (*cross-sectional voting* nebo také *cross-community voting*), musí každý člen parlamentu identifikovat jako unionista, republikán nebo jiné. (The Belfast Agreement, 1998) V této části práce je vhodné představit nejdůležitější severoirské politické strany, které se podílely na vyjednávání Velkopáteční dohody a následně figurovaly v novém politickém systému. Věnovat se budeme jejich identifikaci v systému, a především jejich postoji k Velkopáteční dohodě.

3.1.1.1 Unionisté

Hlavními stranami v severoirském stranickém systému, které se identifikují jako unionistické, jsou Ulsterská unionistická strana (*Ulster Unionist Party, UUP*), Demokratická unionistická strana (*Democratic Unionist Party, DUP*), Britská unionistická strana (*UK Unionist Party, UKUP*) a Progresivní unionistická strana (*Progressive Unionist Party, PUP*). Volebně úspěšnější jsou UUP a DUP. (Torrance, 2022, s. 12-13)

Jedinou stranou, která plně podporovala Velkopáteční dohodu, byla PUP. Ta viděla dohodu jako „zacementování Severního Irsku do Velké Británie.“ (McEvoy, 2008, s. 128). UUP, jejíž předseda David Trimble byl jednou z hlavních osob ve vyjednávání dohody a následně se stal Prvním ministrem, byla nejednotná. Většina členů UUP byli příznivci Velkopáteční dohody, a to ze stejného důvodu jako PUP, ale v řadách UUP byli i odpůrci dohody. Tento fakt se prokázal být pro Davida Trimbla problematickým (viz kapitola 3.1.3)

DUP i UKUP byli jasnými odpůrci dohody. Argumentovali především tím, že dohoda povede ke sjednocení irského ostrova a odmítali se podílet na exekutivě

s republikánskou Sinn Féin, která měla konotace na paramilitární teroristickou organizaci IRA. Problematická pro ně byla i reforma policie, která byla ve Velkopáteční dohodě obsažena. (McEvoy, 2008, s. 126-130)

3.1.1.2 Republikáni

Republikánskými politickými stranami v severoirském politickém systému jsou Sociálně demokratická a labouristická strana (*Social Democratic and Labour Party, SDLP*) a Sinn Féin. Obě tyto strany jsou ve volbách kontinuálně úspěšné. (Torrance, 2022)

Obě strany Velkopáteční dohodu podporovaly, ale z rozdílných důvodů. Zatímco umírněnější SDLP vnímala pozitivně sdílení moci mezi oběma komunitami, tak Sinn Féin vnímala Velkopáteční dohodu jako počátek cesty ke sjednocenému irskému ostrovu. Obě strany také kladně hodnotily vznik spolupráce v rámci Jižní a Severní ministerské rady. (McEvoy, 2008, s. 126-130)

3.1.1.3 Jiné

Strany, které se neidentifikují ani jako unionisté, ani jako republikáni, jsou Alianční strana Severního Irsku (*Alliance Party of Northern Ireland, APNI*) a Severoirská ženská koalice (*Northern Ireland Womens Coalition, NIWC*). (Torrance, 2022) Obě strany podporovaly Velkopáteční dohodu a vnímaly ji jako začátek nového, mírového politického systému. (McEvoy, 2008, s. 126-130)

3.1.2 První Shromáždění

První volby po podepsání Velkopáteční dohody se konaly 25. června 1998. Nejvíce mandátů ve Shromáždění obsadila UUP. Pro UUP však tato výhra nebyla tak výrazná, jak očekávali. Druhou nejúspěšnější stranou v zisku mandátů byla SDLP, která obsadila ve Shromáždění 24 mandátů. (Norris, 2000) Podrobnější výsledky znázorňuje tabulka č. 1 (viz Tab. 3)

Tab. 3 - První Shromáždění

Strana	Mandáty
SDLP	24
UUP	28
DUP	20
Sinn Féin	18

APNI	6
UKUP	5
PUP	3
NIWC	2
Jiné (Nezávislí)	2

(Zdroj: Norris, *The 1998 Northern Ireland Assembly Election 2000*, s. 39)

První Shromáždění trvalo od 1. července 1999, kdy byla oficiálně přenesena moc z Londýna do Belfastu, do 14. října 2002. I přes problémy, které jsou podrobněji řešeny v následující podkapitole a třech krátkých přerušeních v prosinci 1999, únoru 2000 a květnu 2000, lze zhodnotit dobu činnosti kladně, neboť „*pro i proti-dohodové politické strany usedly ve Stormontu a debatovaly o politických otázkách.*“ (McEvoy, 2008, s. 137)

3.1.3 Rok 1998–2001: hlavní problémy

V období, které následovalo po podepsání Velkopáteční dohody, lze vyzorovat několik hlavních problémů, které komplikovaly nově nastolený mír v politické sféře. Za prvé zde byl již nastíněný problém v rámci spolupráce elit, kdy je politická reprezentace výrazně rozdělená na dané tábory unionistů a republikánu, jejichž spolupráci předcházely více než třicetiletý konflikt založený na kulturně-náboženském štěpení. Na úrovni politické reprezentace panovala nedůvěra, tenze a částečná neochota spolupracovat na základě konsociačního modelu, který předpokládá sdílení moci mezi těmito elitami. Tento aspekt se v politické spolupráci projevoval například častými právními námitkami, soudními přezkoumánými a sankcemi, kterými se častovaly politické strany navzájem. (McEvoy, 2008, s. 138-144)

Komplikovaná byla také spolupráce vrcholných politických představitelů ve funkci FM, kterým se za stranu UUP stal David Trimble a DFM, kterým se za stranu SDLP stal Seamus Mallon. Funkce FM a DFM jsou na sobě závislé, neboť se jedná o sdílenou, resp. jednotnou kancelář (*joint office*). (McEvoy, 2008, s. 138-144)

Při formování exekutivy se vyskytl další problém, který plynul z nejasností ve vyjednávaných Velkopáteční dohody, a to odzbrojení (*decommissioning*) paramilitární teroristické organizace IRA, která je spojována s jednou z hlavních republikánských stran Sinn Féin. (Sens, 2006) Zatímco vítězná politická strana UUP, pod vedením Davida

Trimbla, požadovala úplné odzbrojení IRA před zformováním exekutivy, Sinn Féin tuto podmínku odmítala s tvrzením, že k odzbrojení dojde až po úplné implementaci Velkopáteční dohody. Při formování exekutivy nastala patová situace, kdy UUP zastávala heslo „žádné zbraně, žádná vláda“ (*no guns, no government*) a Sinn Féin naopak „žádná vláda, žádné zbraně“ (*no government, no guns*). (Sens, 2006) Právě kvůli problému s odzbrojením IRA došlo k několika krátkodobým přerušením Stormontu, a to v prosinci 1999, únoru 2000 a květnu 2000. (McEvoy, 2008, s. 149-152) Kromě přerušení Stormontu měly neshody ohledně odzbrojení IRA za následek rezignaci Davida Trimbla jakožto FM v červenci 2001. (BBC.COM, 2001)

Na základě patové situace byla pod vedením amerického vyjednavče George Mitchella zformována Nezávislá mezinárodní komise na odzbrojení (*Independent International Commission on Decommissioning, IICD*), která ve spolupráci s IRA stanovila časový harmonogram a jednotlivé kroky, které by vedly k úplnému odzbrojení IRA a ukončení teroristické činnosti. (Sens, 2006)

Kromě odzbrojení IRA a policejní reformy se prokázal být problematický také vztah jednotlivých stran k Velkopáteční dohodě. Určitá část politických stran podobu dohody nepodporovala (viz kapitola 3.1.1). Tento aspekt byl problematický především pro unionistické politické strany UUP, DUP, PUP a UKUP. Zatímco 30 unionistických MLAs podporovalo Velkopáteční dohodu (28 členů UUP a dva členové PUP), 28 unionistických MLAs dohodu nepodporovalo (20 z DUP, pět z UKUP a tři z UUP). Především kritika ze strany DUP, jakožto druhé nejúspěšnější unionistické strany, byla pro UUP problémem, neboť UUP potřebovala podporu DUP v situacích, které vyžadovaly *cross-sectional voting*. Jednou z těchto situací bylo znovuzvolení Davida Trimbla, jakožto FM v listopadu 2001. David Trimble v této volbě nezískal potřebnou podporu v unionistickém bloku a část členů APNI musela změnit svou identifikaci z „jiné“ na „unionista“, aby mohl být Trimble znovuzvolen. (McEvoy, 2008, s. 134-136)

Pro DUP byl problematický fakt, že ve Shromáždění zasedá republikánská strana Sinn Féin, která má konotace na republikánskou paramilitární teroristickou organizaci IRA. DUP se snažilo Sinn Féin vyloučit ze Shromáždění, avšak neúspěšně. (Breen, 2001) DUP na protest proti dohodě a účasti Sinn Féin ve vládě bojkotovala Shromáždění tím, že se

odmítala účastnit na zasedáních exekutivy. (McEvoy, 2008, s. 142-143)

Kromě problémů, které plynou především z nedostatečné spolupráce mezi elitami, se začaly vyskytovat také chyby institucionálního nastavení. Často zpochybňována byla například výrazná ministerská autonomie, kdy ministři mohli činit rozhodnutí proti rozhodnutí svých koaličních kolegů. Dalším problémem, který se prokázal v průběhu znovuzvolení Davida Trimbla do úřadu FM, byla možnost změny identifikace členů Shromáždění v jednom volebním období (v rámci *cross-sectional voting*). (McEvoy, 2008, s. 134-136) Obě tyto problematiky řeší v následující etapě Dohoda ze St Andrews (*St Andrews Agreement*) (viz kapitola 3.2.2). (St Andrews Agreement, 2006)

3.2 Rok 2002–2006

Období mezi roky 2002 až 2006 bylo obdobím pádu Stormontu a složitých vyjednávání, zhodnocení konsociačního politického systému, ale také konečným vyřešením důležité otázky odzbrojení paramilitární organizace IRA.

3.2.1 Od přerušení Stormontu k volbám do druhého Shromáždění

V říjnu 2002 došlo ke čtvrtému a konečnému přerušení Stormontu britskou vládou, a to kvůli aféře, kterou média označila jako Stormontgate. (Chrisafis, 2005) K přerušení činnosti Stormontu došlo na základě údajné republikánské špionáže ze strany IRA, která měla probíhat v parlamentních budovách. Severoirská policie (*Police Service of Northern Ireland, PSNI*) při prohledání kanceláří Sinn Féin našla citlivé informace, které byly odcizeny z vládních kanceláří (např. se jednalo o informace z konkurenčních politických stran apod.). K žádnému politickému ani kriminálnímu odsouzení však v Sinn Féin nedošlo. Prokázalo se, že bývalý šéf administrativy Sinn Féin je britským dvojitým agentem, který pro britskou vládu sledoval republikánské aktivity po více než dvacet let. Sinn Féin prohlásila, že Stormontgate je výsledkem britských snah o ukončení autonomní vlády v Severním Irsku. (Chrisafis, 2005)

Přerušením Stormontu byla opět nastolena přímá správa (*direct rule*) z Westminsteru. Irská a britská vláda se však snažila o obnovení Stormontu a dialogu mezi hlavními severoirskými politickými stranami. Tato snaha se projevila ve Společném prohlášení (*Joint Declaration*) z dubna 2003, kterým britská a irská vláda vyzývá severoirské

politické strany k dodržování ustanovení obsažených ve Velkopáteční dohodě. (Joint Declaration, 2003). Důležitým faktorem ve vyjednáváních mezi UUP a Sinn Féin bylo odzbrojování IRA. IICD v říjnu 2003 potvrdila dokončení třetí aktu odzbrojování a potvrdila tak pokračující snahu a spolupráci ze strany IRA o jejím odzbrojení. Pro UUP však tato snaha nebyla dostačující, neboť požadovala detailnější informace o tomto procesu (množství zbraní, munice apod.). IRA odmítla tyto informace poskytnout a IICD kvůli požadavku IRA na mlčenlivost detaily ve svých zprávách také neposkytla. Vzhledem ke zklamání ze strany UUP k dohodě se Sinn Féin nedošlo. (McEvoy, 2008, s. 149-151, 160-161)

Druhé volby do Severoirského shromáždění byly z původního data v květnu 2003 přesunuty na listopad 2003, a to kvůli aktuální politické situaci, která naznačovala, že by z voleb, které by se konaly v původním datu, nevzešlo fungující Shromáždění. (McEvoy, 2008, s. 161-163)

Listopadové volby vyhrála DUP, jakožto unionistická strana, a Sinn Féin, jakožto strana republikánská. Tento výsledek byl jasným posunem ke stranám, které byly oproti umírněné UUP a SDLP, extrémističtější ve svých komunitních blocích. (Archick, 2019) DUP si oproti volbám minulým polepšila o deset mandátů, Sinn Féin o šest mandátů, UUP ztratila pouze jeden mandát a SDLP si pohoršila o šest mandátů. Aliance si udržela svých původních šest mandátů a NIWC o své dva mandáty přišla úplně. (Whyte, 2003) Podrobnější výsledky znázorňuje tabulka č. 4.

Tab. 4 - Druhé Shromáždění

Strana	Mandáty	Rozdíl 1998
DUP	30	+10
Sin Féin	24	+6
UUP	27	-1
SDLP	18	-6
APNI	6	0
PUP	1	-1

NIWC	0	-2
UKUP	1	-4
Jiné (Nezávislí)	1	-1

(Zdroj: Whyte, *Northern Ireland Assembly Elections 2003, 2003*)

Na počátku roku 2004, během absence dialogu mezi politickými stranami, byly severoirské politické strany pozvány na setkání, které bylo naplánováno ve Velkopáteční dohodě. Toto setkání mělo za účel zhodnotit institucionální nastavení a fungování nově nastaveného politického systému. (McEvoy, 2008, s. 162-165) Velkopáteční dohoda stanovila, že „*obě vlády (britská a irská) a politické strany Shromáždění svolají konferenci čtyři roky poté, co Dohoda vstoupí v platnost, a to za účelem zhodnocení a reportování ohledně jejího fungování.*“ (The Belfast Agreement, 1998, s. 26) Severoirské politické strany spolu s britskou a irskou vládou využily této příležitosti a vyjádřily se k fungování systému, popřípadě navrhly možné institucionální změny. (McEvoy, 2008, s. 162-165)

Nejvýrazněji se k fungování systému vyjádřila Aliance, která vydala k této příležitosti dokument Agenda pro demokracii (*Agenda for Democracy*). V Agendě pro demokracii vytýká především nutnost identifikace členů Shromáždění, neboť dle Aliance v tomto kontextu Velkopáteční dohoda „*podněcuje k sektářství v Severním Irsku*“. (McEvoy, 2008, s. 163) Problematický je dle Aliance také proces formování vlády a výborů, který je založen na d'Hondtově metodě. Aliance zde navrhuje formování vlády a výborů na základě mezistranických jednání, který zajistí snazší spolupráci. (McEvoy, 2008, s. 162-165) V tomto bodě se Aliance shoduje s DUP, která také využila příležitosti ke zhodnocení fungování systému, a to v návrhu Devoluce Ted' (*Devolution Now*). DUP zde také vyjádřila jasné stanovisko, kdy účast republikánských stran ve vládě musí být podložena odzbrojením IRA. Pro DUP byla problematická také otázka ministerské autonomie, která byla často vytýkána exekutivě mezi roky 1998–2001 (viz 3.1.3). (McEvoy, 2008, s. 162-165)

Po vyjádření severoirských politických stran, zpracovala svůj návrh i britská a irská vláda, která vydala v prosinci 2004 dokument Komplexní dohoda (*Comprehensive Agreement*), který sloužil za prvé jako návrh dohody mezi DUP a Sinn Féin, za druhé nastínil časový harmonogram mezistranických jednání a návratu ke konsociačnímu modelu. V neposlední

řadě také uváděl možné změny (resp. dodatky) k Velkopáteční dohodě, a to ve všech jejích částech. Kromě již zmíněných aspektů obsahovala Komplexní dohoda například návrh na zrušení možnosti změny identifikace MLAs během jednoho volebního období. (Comprehensive Agreement, 2004)

K dohodě mezi DUP a Sinn Féin však na základě Komplexní dohody nedošlo, a to opětovně kvůli problému odzbrojení IRA. Proces postupného odzbrojování IRA stále probíhal, avšak DUP chtěla jasné důkazy o průběhu tohoto procesu (např. na základě fotografií, či seznamů zničené techniky, zbraní a munice). K tomuto však IRA nepřistoupila a patová situace pokračovala. (McEvoy, 2008, s. 162-165)

3.2.2 Druhé Shromáždění

Výhra extrémističtějších stran v listopadových volbách 2003 v obou blocích znamenala mnohem těžší jednání mezi vítěznými stranami a opětovné ustanovení Stormontu bylo v nedohlednu. DUP se nechala jasně slyšet, že nebude komunikovat se Sinn Féin a podílet se na vládě, dokud nebude IRA plně odzbrojena. (Archick, 2019) Jednání ohledně formování vlády byla neúspěšná, a to několikrát. Situaci nepomohly události z přelomu roku 2004 a 2005. V prosinci 2004 byla vykradena banka v Belfastu a v lednu 2005 došlo k barové potyčce a zavraždění jednoho muže. Oba tyto činy byly připsány IRA. (Archick, 2019)

Tlak, který následoval po těchto incidentech a poukazoval na stávající činnost ze strany IRA, donutil Sinn Féin k prohlášení, kdy stranický lídr Gerry Adams vyzval IRA k ukončení kriminálních aktivit a přesunu do politiky. (Archick, 2019)

Na konci července 2005 oznámila IRA ukončení svých činností a vyzvala všechny jednotky k odložení zbraní a zastavení veškerých aktivit, a to po 36 letech ozbrojené kampaně. (Tempest, 2005) O dva měsíce později, v září 2005, potvrdila IICD dokončení čtvrtého aktu odzbrojení a oznámila úplné a konečné odzbrojení IRA. (IICD, 2005) Právě tyto skutečnosti otevřely cestu pro nová mezistranická jednání.

Průlomovým bylo mezistranické jednání v říjnu 2006 v neutrálním prostředí skotského hotelu v St Andrew. Jednání bylo iniciováno britskou a irskou vládou, a to pod pohrůžkou

nespecifikovaného „plánu B“, kterým by irská a britská vláda v případě opětovného neúspěchu jednání, nastolila vládu v Severním Irsku bez nutnosti souhlasu severoirských politiků. (Kissane, 2006) I přes to, že i zde jednání selhalo, vydala britská a irská důležitý dokument Dohoda ze St Andrews (*St Andrews Agreement*).

Za prvé tato dohoda obsahovala časový harmonogram, který stanovil datum, do kterého musí strany projevit podporu Dohodě ze St Andrews, datum volby FM a DFM a datum obnovení Shromáždění (nejzazší datum bylo stanoveno na 26. března 2007). (*St Andrews Agreement*, 2006) Za druhé se tato dohoda věnovala problematickým aspektům, které zahrnovaly například policejní reformu. Ta je problematická především pro Sinn Féin⁴. (Owen, 2006) Pro DUP byl naopak problematický bod dohody, který obsahoval návrat k power-sharingovému modelu s republikány, zejména se Sinn Féin. (Owen, 2006) V neposlední řadě obsahovala dohoda dodatky, či změny Velkopáteční dohody, a to ve všech pramenech. Nejdůležitějšími změnami (které byly navrženy již v Komplexní dohodě z roku 2004) jsou úprava ministerské autonomie a znemožnění změny identifikace členů Shromáždění během jednoho volebního období. (*St Andrews Agreement*, 2006)

V časovém rozvrhu, který byl součástí Dohody ze St Andrews, měly politické strany čas do 10. listopadu k vyjádření případné (ne)podpory návrhů, které dohoda obsahovala. DUP i Sinn Féin dohodu podpořili za podmínek, že Sinn Féin vyjádří podporu policejní reformně (podmínka DUP) a DUP jasně odsouhlasí účast v power-sharingovém modelu (podmínka Sinn Féin). (McEvoy, 2008, s. 166-169)

V mezidobí vyjednávání fungovalo stínové Shromáždění, které bylo ustanoveno Dohodou ze St Andrews. Operovalo až do dalších voleb do Severoirského shromáždění, které byly stanoveny na květen 2007. Stínové shromáždění se připravovalo na obnovení devoluce. (McEvoy, 2008, s. 166-169)

3.2.3 Rok 2002–2006: hlavní problémy

Přerušlení Stormontu a opětovné nastolení přímé vlády z Westminsteru je evidentním problémem v tomto období. Další problémy, které se v tomto období projevily nebo stále

---

⁴ Dohoda stanovila, že všechny strany musí akceptovat nově vzniklý policejní útvar Policie Severního Irsku (*Police Service of Northern Ireland, PSNI*), který je pokračovatelem Královské ulsterské policie (*Royal Ulster Constabulary, RUC*). RUC byla v průběhu vnitrostátního konfliktu vnímána jako jasně unionistická. (Owen, 2006)

přetrvávají z období 1998–2001, spolu velmi úzce souvisí. Za prvé je zde problém ve spolupráci politických stran, kdy vyjednávání mezi UUP (později DUP) a Sinn Féin končilo opětovně v patové situaci. Za druhé je zde problém ve volebním úspěchu radikálnějších stran, který do jisté míry může značit voličskou nespokojenost s průběhem mírového procesu. Úspěch méně umírněných stran DUP a Sinn Féin ve volbách 2003 také znamená složitější vyjednávání o obnově devoluce.

V neposlední řadě byl problematický proces odzbrojení IRA, který byl ústředním problémem v mezistranických vyjednáváních. Ačkoliv odzbrojování dle IICD probíhalo dle plánu, UUP a následovně DUP požadovali větší transparentnost tohoto procesu. IRA toto však odmítala. Patové situaci ve vyjednáváních nepomohly události, kdy byla IRA označena jako hlavní viník v kriminálních aktivitách na přelomu roku 2004 a 2005. Výrazným krokem kupředu a iniciátorem nového kola vyjednávání, která vedla k obnovení devoluce, byla zpráva IICD, která potvrdila dokončení a úplné odzbrojení IRA v září 2005.

3.3 Rok 2007–2016

Období mezi roky 2007 až 2016 bylo (v porovnání s předchozími dvěma obdobími) obdobím relativního klidu, kdy se obnovilo fungování Severoirského shromáždění a Severní Irsko se vrátilo k devoluci. Dva úhlavní političtí nepřátelé, DUP a Sinn Féin, se po letech neúspěšných vyjednávání a politické patové situace snažili spolupracovat a politická situace v Severním Irsku se stabilizovala. Severoirské shromáždění čelilo větší legislativní zátěži a přesunu moci nad policií a justicí.

3.3.1 Třetí shromáždění

Podpora Dohody ze St Andrews byla podnětem k obnově power-sharingové vlády a k vyhlášení voleb do Shromáždění. Sinn Féin dodržela podmínku a změnila svá stranická stanoviska a podpořila návrhy na policejní reformu a systém trestní justice.

Volby v březnu 2007 byly významné ze dvou hledisek. Za prvé se politické strany ve svých kampaních zaměřily na *„normální problémy než na unionistické/republikánské pozice, které se týkaly ústavního statusu Severního Irska.“* (McEvoy, 2008, s. 170) Kampaně se zaměřily především na témata ohledně ekonomiky, zdravotnictví, vzdělání apod. Dle McEvoy byl toto krok *„ pryč od konfliktu směrem ke stabilní demokracii.“* (McEvoy, 2008, s. 170) Za druhé proti-dohodový politici nebyli ve volbách úspěšní.

(McEvoy, 2008, s. 169-172)

DUP a Sinn Féin ve volbách potvrdili své pozice, jakožto dvě nejsilnější strany. Obě strany získaly mandáty na úkor umírněnější SDLP a UUP. Zatímco DUP si přilepšila o šest mandátů a Sinn Féin o mandáty čtyř, SDLP si pohoršila o mandáty dva a UUP dokonce o devět. Volby byly úspěšné i pro Alianci, která si se ziskem sedmi mandátů o jeden mandát přilepšila. (Whyte, 2010) Podrobnější výsledky znázorňuje tabulka č. 5.

Tab. 5 - Třetí Shromáždění

Strana	Mandáty	Rozdíl 2003
DUP	36	+6
Sinn Féin	28	+4
UUP	18	-9
SDLP	16	-2
APNI	7	+1
PUP	1	0
Green Party	1	+1
UKUP	0	-1
Jiné (Nezávislí)	1	0

(Zdroj: Whyte, *Ireland Assembly Elections 2007, 2010*)

Datum obnovy Shromáždění, které bylo stanoveno v Dohodě ze St Andrews, se blížilo a stále nebylo jasné, zda i po splnění podmínek ze strany Sinn Féin, bude DUP nakloněno k účasti v parlamentu. Ačkoliv nakonec datum, které stanovila Dohoda ze St Andrews, uplynulo bez obnovy Shromáždění, došlo k historické dohodě mezi DUP a Sinn Féin. Tato dohoda stanovila datum obnovy Shromáždění na 8. května 2007. Předsedové stran Ian Paisley (DUP) a Gerry Adams (Sinn Féin) se sešli a potvrdili podporu obnovy Severoirského shromáždění. Posun ve spolupráci mezi těmito stranami byl evidentní a potvrzoval se i v událostech, které následovaly po setkání představitelů těchto politických stran. (McEvoy, 2008, s. 172-178)

Počátek třetího Shromáždění byl zatížen obavami ohledně spolupráce DUP a Sinn Féin ve Stormontu. Tyto obavy se prokázaly jako bezpředmětné, neboť Shromáždění a spolupráce mezi stranami fungovala. Nutno podotknout, že Shromáždění zatím nebylo výrazně legislativně a exekutivně zatíženo a zátěž institucí měla teprve nastat. (McEvoy, 2008, s.

172-178)

Jednou z nejdůležitějších záležitostí, kterou se muselo třetí Shromáždění zabývat, bylo přenesení moci nad policií a justicií z Westminsteru na Severoirské shromáždění. Tento proces předpokládala Dohoda ze St Andrews, ale v praxi proces přenosu moci započal až dokument *Northern Ireland Act* z roku 2009, kterým britská vláda potvrzuje fakt, že proběhla dohoda mezi FM a DFM o přenesení moci nad policií a justicií. (Northern Ireland Act, 2009) Následně 4. února 2010 oznámili DUP a Sinn Féin, že se domluvili na přenosu policejní a justiční moci, která proběhne 12. dubna 2010. Tato skutečnost byla obsažena v dokumentu Dohoda z Hillsborough. (Hillsborough Agreement, 2010) 12. dubna 2010 následně „*poprvé za 38 let Londýn přenesl moc nad policií a justicií na Belfast.*“ (Archick, 2019, s. 5) Prvním ministrem spravedlnosti (*Ministry of Justice*) se stal David Ford z Aliance, která není zatížena komunitní identifikací. (McDonald, 2010)

Třetí Shromáždění, které trvalo od 13. března 2007 do 23. března 2011, bylo prvním Shromážděním, které bez přestávek úspěšně dokončilo svou funkci až do konce volebního období. (Archick, 2019)

3.3.2 Čtvrté Shromáždění

Volby do čtvrtého Shromáždění se konaly 5. května 2011. Volby pokračovaly v trendu posilování stran DUP a Sinn Féin a oslabování stran SDLP a UUP. Aliance si stejně jako v předchozích volbách přilepšila o jeden mandát. (Cracknell, 2011) Podrobnější výsledky znázorňuje tabulka č. 6.

Tab. 6 - Čtvrté Shromáždění

Strana	Mandáty	Rozdíl 2007
DUP	38	+2
Sinn Féin	29	+1
UUP	16	-2
SDLP	14	-2
APNI	8	+1
PUP	0	-1
Green Party	1	0
Traditional Unionist Voice	1	+1

Jiné (Nezávislí)	1	+/-0
------------------	---	------

(Zdroj: Cracknell, Northern Ireland Assembly Elections 2011, 2011, s. 1)

Volby do čtvrtého Shromáždění však nepřinesly podstatnou změnu v rozložení sil a čtvrté Shromáždění, stejně jako třetí, operovalo relativně stabilně. V rámci čtvrtého Shromáždění probíhaly snahy o hlubší podporu mírového procesu a snaha o „vypořádání se s minulostí“. Výsledkem těchto snah je několik dokumentů, jmenovitě *Haass Initiative* (2013), *Stormont House Agreement* (2014) a *Fresh Start Agreement* (2015). (Archick, 2023) Čtvrté Shromáždění, které trvalo od 12. května 2011 do 29. března 2016, bylo druhým Shromážděním, které bez přestávek úspěšně dokončilo svou funkci až do konce volebního období. (Archick, 2019)

3.4 Roky 2017–2022

Aktuální etapa, která začíná v roce 2017 a trvá dodnes, nepokračuje v trendu stabilní politické situace, která byla patrná v etapě předchozí. Tato etapa je zatížena chybami jednotlivých politiků, které vedou k opětovnému pozastavení Shromáždění, projevují se další chyby v systému a je zpochybňována síla severoirských institucí. Zpochybňován je také samotný konsociační systém, který mnozí nepovažují jako vhodný pro Severní Irsko.

3.4.1 Páté Shromáždění

Volby do pátého Shromáždění se konaly 5. května 2016 a jejich výsledek pokračoval v trendu, který byl patrný v posledních volbách. Nejsilnější politickou stranou se opět stala DUP se ziskem 38 mandátů a druhou nejsilnější stranou byla opět Sinn Féin se ziskem 28 mandátů. UUP získala 16 mandátů, SDLP 12 mandátů a Aliance si udržela svých původních osm mandátů. (Cracknell, 2016) Podrobnější výsledky znázorňuje tabulka č. 7.

Tab. 7 - Páté Shromáždění

Strana	Mandáty	Rozdíl 2011
DUP	38	0
Sinn Féin	28	-1
UUP	16	0
SDLP	12	-2

APNI	8	0
People before Profit Alliance	2	+2
Green Party	2	+1
Traditional Unionist Voice	1	0
Jiné (Nezávislí)	1	0

(Zdroj: Cracknell, *Ireland Assembly Elections: 2016, 2016*, s. 3)

Fungování pátého Shromáždění však nemělo dlouhého trvání, a to kvůli skandálu Renewable Heat Incentive (*RHI*), médii označováno také jako *Cash for Ash*, se kterým byla spojována Arlene Fosterová (DUP), FM severoirské vlády. Fosterová, která byla ve funkci ministryně obchodu v roce 2012, dohlížela na program obnovitelné energie, který měl za cíl zvýšit odběr tepla pocházející z obnovitelných zdrojů, a to způsobem, který by podniky, které tyto služby nabízejí, finančně ohodnotil. Tento program byl však špatně nastavený a vyústil ve finanční propast, která měla stát severoirské daňové poplatníky 490 milionů liber. (Archick, 2019)

DFM Martin McGuinness (Sinn Féin) vyzval Arlene Fosterovou k rezignaci, ke které však nedošlo. Ani hlasování o nedůvěře nepřipravilo Arlene Fosterovou o post FM. Ačkoliv vyslovilo nedůvěru 39 MLAs oproti 36 MLAs, kteří byli proti, tak k vyslovení nedůvěry nedošlo kvůli *cross-community vote*, který vyžaduje stanovenou podporu unionistů a republikánů, která v tomto případě ze strany unionistů nebyla překročena. (McDonald, 2016) 9. ledna 2017 jako výraz protestu rezignoval na post DFM Martin McGuinness. Vzhledem k tomu, že post FM a DFM je sdílenou kancelář, tak o svou funkci přichází i Fosterová. Sinn Féin nenavrhl nástupce McGuinnessa v úřadu DFM, a proto byly svolány předčasné volby. (BBC.COM, 2017)

3.4.2 Šesté Shromáždění

Předčasné volby, které se konaly 2. března 2017, byly úspěšné pro Sinn Féin. Ačkoliv nejvíce mandátů získala DUP, tak Sinn Féin snížila náskok na DUP z deseti mandátů na jeden. SDLP získala 12, UUP 10 a Aliance osm. (Clarke et al, 2017) Podrobnější výsledky znázorňuje tabulka č. 8. Volební zákon *Northern Ireland Act 2016* také poprvé v tomto volebním období redukuje počet MLAs ze 108 na 90. (Clarke et al, 2017)

Tab. 8 - Šesté Shromáždění

Strana	Mandáty ⁵
DUP	28
Sinn Féin	27
UUP	10
SDLP	12
Aliance	8
People before Profit Alliance	2
Green Party	2
Traditional Unionist Voice	1
Jiné (Nezávislí)	1

(Zdroj: Clarke et al, Northern Ireland assembly election: final results, 2017)

Silnější pozice Sinn Féin, která umožnila řešit důležité problémy, které Sinn Féin kvůli blokování ze strany DUP nedokázala prosadit v dřívějších volebních obdobích (především zrovnoprávnění irštiny) spolu s přetrvávajícími problémy ohledně RHI a Brexitu, komplikovaly vyjednávání o sestavení nové vlády. Severní Irsko tak po dobu necelých tří let bylo opět v patové situaci a bez vlády. (Archick, 2019)

Vznik vlády a návrat k power-sharingu proběhl až 11. ledna 2020, a to s novým dokumentem Nové desetiletí, nový přístup (*New Decade, New Approach*), který obsahuje úpravy těch institucionálních nastavení, které se projeví jako problematické (např. mechanismus *petition of concern*, role poradců a informátorů apod.). Dále řeší otázku irského jazyka. (New Decade, New Approach, 2020)

Fungování šestého Shromáždění bylo však zatíženo dalším problémem, a to odchodem Velké Británie z Evropské unie, Brexitem. Nespokojenost DUP s výsledkem vyjednávání Brexitu, Severoirským protokolem (*Northren Ireland Porotcol*), byl důvodem pro rezignaci FM Paula Givana (DUP). (Edgar, Flanagan, 2022).

⁵ V roce 2016 se volilo 108 MLAs. Ve volbách 2017 se již kvůli zákonu *The Northern Ireland Act 2016* volilo 90 MLAs. Tabulka z tohoto důvodu nereflektuje ztrátu či zisk jednotlivých stran jako ta bulky z voleb předešlých.

3.4.3 Sedmé Shromáždění

Volby do sedmého Shromáždění proběhly 5. května 2022. Historicky poprvé vyhrála republikánská strana Sinn Féin, a to se ziskem 27 mandátů. DUP se ziskem 25 mandátů se umístila až na druhém místě. Třetí nejúspěšnější stranou je Aliance se ziskem 17 mandátů. UUP získala mandátů 9 a SDLP 8. (Burton, 2022) Podrobnější výsledky znázorňuje tabulka č. 9.

Tab. 9 - Sedmé Shromáždění

Strana	Mandáty	Rozdíl 2016
DUP	25	-3
Sinn Féin	27	0
UUP	9	-1
SDLP	8	-4
Aliance	17	+9
People before Profit Alliance	1	0
Green Party	0	-2
Traditional Unionist Voice	1	0
Jiné (Nezávislí)	2	+1

(Zdroj: Burton, Northern Ireland Assembly Elections 2022, 2022, s. 4)

DUP stále pokračuje v bojkotu Severoirského protokolu a odmítá se podílet na exekutivě. Dle DUP „poškozuje Severoirský protokol ekonomiku Severního Irska“, ale nesouhlas s Protokolem pramení především z „unionistické ideologie,“ neboť Protokol pro DUP představuje existenciální hrozbou budoucnosti Severního Irska, jakožto země patřící do Velké Británie. (Campbell, 2022)

V roce 2023 došlo k revizi Severoirského protokolu, která byla předmětem vyjednávání mezi novým britským premiérem Rishim Sunakem a předsedkyní Evropské komise Ursulou von der Leyen. (O'Carroll, Allegretti, 2023) Revize Severoirského protokolu, která je známá jako *Windsor Framework*, snižuje počet hraničních kontrol a definuje dvě cesty (*lanes*) přívozu zboží. Zelená cesta má sloužit pro zboží, které je určeno výlučně pro Severní Irsko, a to nepodléhá žádné hraniční kontrole. Červená cesta je určena pro zboží,

kteřé je určeno pro Irsko (resp. EU), a toto zboží podléhá hraniční kontrole. ⁶ (Edgington, Kovacevic, 2023)

3.4.4 Rok 2017–2022: hlavní problémy

Jedním z hlavních problémů v tomto období je skandál RHI, který měl za následek pád Stormontu. Vyšetřování, které ohledně RHI proběhlo, mělo za výsledek zjištění, které pro politický systém v Severním Irsku nebylo příznivé. Výsledkem vyšetřování RHI bylo zjištění, že v průběhu řešení RHI nedošlo ke korupci, ale poukázalo na nedostatečnou sílu institucí, chyby v systému a absenci „dobrého vládnutí“ (*good governance*). Prokázalo se, že nedostatky v dobrém vládnutí byly mimo jiné způsobeny osobními zájmy a stranickou a komunitní loajalitou. (Coghlin, O'Brien, Maclean, 2020) Tato skutečnost ovlivnila nejen transparentnost a důvěryhodnost ministerstev během vyjednávání RHI, ale absence důvěry a spolupráce mezi jednotlivými ministerstvy, které jsou vedeny různými politickými stranami, měla za následek nedostatky i v procesu řešení skandálu a jeho dopadů. (Carroll, 2020)

Podstatným problémem bylo i vystoupení Velké Británie z Evropské unie. Potencionální návrat „tvrdých hranic“ (*hard border*) mezi Severním Irskem a Irskou republikou mohl způsobit výrazné problémy v mírovém procesu a návrat k násilí. (O'Carroll, 2019) DUP a jejich postoj k Severoirskému protokolu je důvodem další politické patové situace v Severním Irsku, kdy je obnovení funkce Shromáždění v nedohlednu.

Opakující se hroucení Severoirského shromáždění, patové situace, která vyžadují dlouhá a složitá vyjednávání a odkrývání chyb v systému, vedou ke zpochybnění konsociačního modelu, jakožto vhodného modelu pro Severní Irsko, a to nejen ze strany některých politologů, ale i politiků. Premiér Irska Micheál Martin, jakožto jedna z ústředních osob ve vztazích mezi trojicí Severního Irska, Velké Británie a Irské republiky, vnímá power-sharingový systém jako „*nevyhovující účelu*.“ (O'Carroll, Allegretti, 2022) Dle Martina „*mělo svůj důvod zpočátku zavést power-sharingový model*“, avšak nyní „*tento systém polarizuje společnost a již nevyhovuje svému účelu, neboť by volební systém neměl být tím, co neustále posiluje polarizaci*.“ (O'Carroll, Allegretti, 2022)

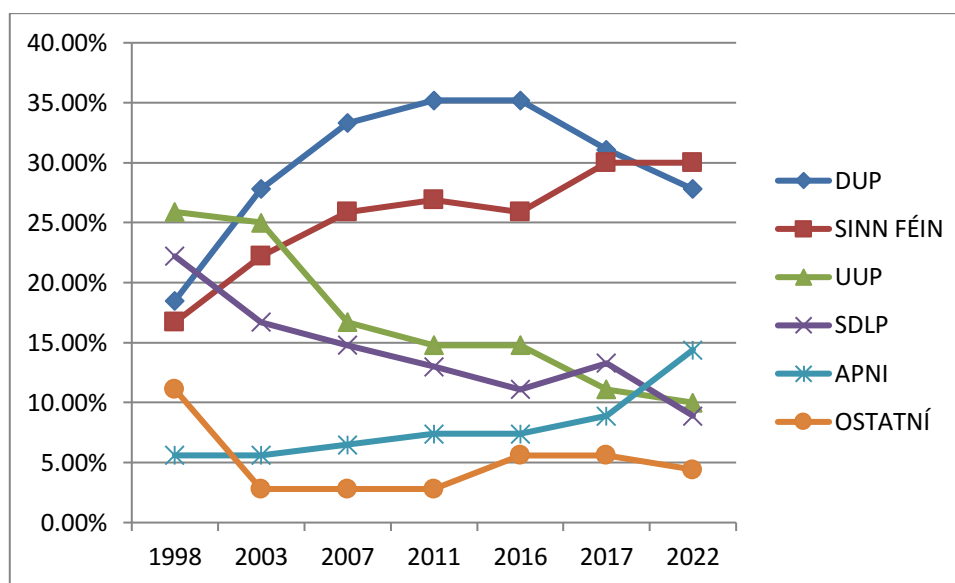
⁶ Do doby, kdy byla dopsána tato diplomová práce, DUP neodsouhlasilo žádnou z navrhovaných dohod tykající se Severního Irska v po-Brexitové době, a sedmé Shromáždění nebylo ustanoveno.

3.5 Politický vývoj Severního Irsku 1998–2022: Shrnutí

Podepsáním Velkopáteční dohody v roce 1998 skončil ozbrojený vnitrostátní konflikt a započala cesta mírového procesu. Dohoda institucionálně nastavila nový demokratický, konsociační systém. Politický vývoj v Severním Irsku po podepsání Velkopáteční dohody se však neobešel bez komplikací a problémů, což naznačuje i několik přerušení Shromáždění, ke kterým došlo prosinci 1999, únoru 2000, květnu 2000 a v letech 2002–2006, 2017–2020 a 2022–dodnes. Hlavními úskalími vývoje byla zpočátku, v letech 1998–2006, nedostatečná spolupráce mezi elitami, nedůvěra a částečná neochota účastnit se power-sharingového Shromáždění. Problematická byla také témata odzbrojení paramilitární organizace IRA a otázka policie a justice. Ve více aktuálních etapách vývoje, tedy mezi roky 2016–2022, se prokázalo být problematické především chování jednotlivých politiků, nedostatečná síla institucí, částečná absence dobrého vládnutí (*good governance*) a otázka Brexitu.

Stranická podpora prošla mezi roky 1998 a 2022 dvěma hlavními změnami. Za prvé v prvních volbách v roce 1998 uspěli v obou táborech umírněnější UUP na straně unionistů a SDLP na straně republikánů. V následujících volbách však v obou táborech uspěli radikálnější DUP a Sinn Féin. Tento trend pokračuje dodnes. Za druhé od voleb v roce 2003 do voleb v roce 2022 byla nejúspěšnější stranou unionistická DUP. Volby v roce 2022 vyhrála historicky prvně republikánská strana Sinn Féin. Vývoj stranické podpory znázorňuje Graf 2, který obsahuje hlavní politické strany a jejich procentuální úspěšnost mezi roky 1998–2022.

Graf 2 – Vývoj stranické podpory 1998–2022

(Zdroj: Burton, , Northern Ireland Assembly Elections 2022, 2022, s. 10-13)

Institucionální nastavení politického systému, které bylo obsahem Velkopáteční dohody, také prošlo změnami, které měly za cíl napravit chybné či problematické aspekty systému, a to především v kontextu výrazné ministerské autonomie, možnosti změny identifikace v jednom volebním období a v rámci mechanismu *petition of concern*.

4 Teoretická reflexe konsociačního systému Severního Irsku

Předchozí kapitoly nastínily konkrétní model konsociačního systému Severního Irsku a jeho vývoj. Následující kapitola se zaměří na kritické zhodnocení vytvoření, implementace a podoby tohoto systému v odborných monografiích či člancích nejvýznamnějších politologů zabývajících se konsocionalismem a etnickými konflikty.

O Severním Irsku, které je „vlajkovou lodí“ pro podporovatele i odpůrce konsociačního modelu, bylo napsáno nepřeborné množství prací. Pro účely této práce budou představeny práce nejvýraznějších obhájců a podporovatelů konsociačního systému v Severním Irsku, ale i jejich nejpřísnějších kritiků. Vybranými představiteli podporovatelů konsociačního modelu v Severním Irsku jsou Brendan O’Leary a John McGarry. Vybraným představitelem, který podporuje konsociační teorii, ale kritizuje podobu konsociačního systému Severního Irsku, je Stefan Wolff. Vybranými odpůrci konsocionalismu a konkrétního konsociačního nastavení Severního Irsku jsou Rupert Taylor a Donald L. Horowitz, kteří ve svých pracích také nastiňují možnosti řešení neúspěchu

konsocialismu v Severním Irsku nebo doporučují nastolení nového systému.

Teoretická reflexe konsociačního systému, spolu s vývojem politického systému, jsou stěžejní pro následné zhodnocení systému, a to jeho pozitivních a negativních aspektů, kdy budou následně navrženy možné změny systému.

4.1 Brendan O'Leary a John McGarry

Brendan O'Leary a John McGarry ve svých monografiích a člancích obohacují, revidují a obhajují teorii konsociační demokracie proti jejím kritikům. Konsocialismu v Severním Irsku se věnují v monografiích *The Northern Ireland conflict: consociational engagements* (2004), *Consociational theory: McGarry and O'Leary and the Northern Ireland conflict* (2009) nebo člancích *Consociational Theory, Northern Ireland's Conflict, and its Agreement. Part 1: What Consociationalists Can Learn from Northern Ireland* (2006a) a *Consociational Theory, Northern Ireland's Conflict, and its Agreement 2: What Critics of Consociation Can Learn from Northern Ireland* (2006b).

McGarry a O'Leary se označují jako „*revizionističtí konsocialisté*“, tedy spíše jako kritičtí podporovatelé Lijphartovy teorie než jako jeho „*otrocké následovatele*.“ (McGarry, O'Leary, 2006a, s. 45) S teorií konsociační demokracie tak, jak je definována a popisována Lijphartem, se rozcházejí v několika aspektech, a to nejen v těch, které se týkají konkrétního případu Severního Irsku, ale i těch v teorii konsociační demokracie obecně „*koncepčních a vysvětlujících*.“ (McGarry, O'Leary, 2006a, s. 45) Dle McGarryho a O'Learyho nedělá Lijphart ve svém přístupu „*žádný důležitý rozdíl mezi územími, která jsou jazykově, etno-nacionálně nebo nábožensky rozdělená*.“ (McGarry, O'Leary, 2006a, s. 45) McGarry a O'Leary naopak na případu Severního Irsku poukazují na to, že „*Severní Irsko primárně zažilo spor o sebeurčení zahrnující dva státy, a že tato diagnóza je klíčová, jak pro přesné vysvětlení, tak pro přesvědčivý návod, ať už konsociační či nikoli*.“ (McGarry, O'Leary, 2006a, s. 45)

Dále na příkladu Severního Irsku McGarry a O'Leary kritizují některé nedostatky teorie konsociační demokracie, jak byla definována Lijphartem a poukazují na to, kde se severoirský konsociační systém a proces jeho vytvoření odlišuje od původní Lijphartovy teorie. Zároveň jsou to také specifické body, které lze v kontextu fungování konsociační

demokracie v Severním Irsku zhodnotit kladně, neboť jsou to aspekty, ze kterých se mohou „konsocionalisté poučit“. (McGarry, O’Leary, 2006a)

Prvním odklonem od klasické teorie konsociační demokracie je v kontextu vyjednávání, budování a implementace konsociačního systému v Severním Irsku role externích aktérů. (McGarry, O’Leary, 2009, s. 37-45) Teorie konsociační demokracie „měla tendenci zacházet se státy a regiony, jako by to byly uzavřené entity, relativně imunní vůči vnějším silám“ (McGarry, O’Leary, 2006a, s. 48) a tím „zlehčovat význam vnějších faktorů jak při vzniku konsociačních dohod, tak jejich vytváření.“ (McGarry, O’Leary, 2006a, s. 48) Teorie konsociační demokracie v tomto smyslu „zanedbává roli vnějších aktérů při prosazování konsociačních dohod“ (McGarry, O’Leary, 2006a, s. 48) a nebere v potaz možnost, že by mohli vnější aktéři „umožnit konsociaci příznivou nežli škodlivou intervencí, například pomocí mediace nebo používáním tlaků a podnětů k tomu, aby přiměli nebo povzbudili potenciálně válčící strany k dosažení dohody.“⁷ (McGarry, O’Leary, 2006a, s. 48) Právě vnější aktéři, jmenovitě především vlády Velké Británie, Irské republiky a nestranní vyjednaváči z USA, dopomohli v Severním Irsku k vyjednání příměří a vzniku Velkopáteční dohody.

Konsociační teorie pozitivní roli vnějších aktérů opomíjí nejen ve vyjednáváních, ale i v samotné implementaci a aktivní roli v nově vyjednaném politickém systému. V kontextu Severního Irsku byli vnější aktéři přítomni nejen při vyjednávání Velkopáteční dohody, ale i při její implementaci. Lze zmínit například dohlížení nad procesem odzbrojování IRA, který měl na starosti pod záštitou IICD kanadský generál Johnn de Chastelain. V problematice policejní reformy byla ustanovena mezinárodní komise, ve které byli zastoupeni představitelé USA, Velké Británie, Irské republiky a Kanady. Nad vytvořením Listiny práv (*Bill of Rights*) dohlížela Evropská unie, konkrétně Evropský soud pro lidská práva. (McGarry, O’Leary, 2009, s. 37-45)

McGarry a O’Leary věří, že případ Severního Irsku je v tomto případě pro teorii konsociační demokracii průkopnický, kdy by „implementace a fungování konsociačních

---

⁷ McGarry a O’Leary vysvětlují toto opomenutí v teorii konsociační demokracii tím, že teorie vznikla během Studené války, kdy byl tento typ intervence vzácný. Nyní plní funkci mediátorů, pozitivních vnějších vlivů nebo intervencionalistů především Evropská unie a USA. (McGarry, O’Leary, 2006a)

dohod nemělo být vnitřně zakonzervováno v rámci suverénních nezávislých států.“ (McGarry, O’Leary, 2006a, s. 54)

Další nedostatek, který Severní Irsko prokázalo teorii konsociační demokracie, se týká aspektu sebeurčení (*self-determination*). Zatímco konsociační demokracie čerpala z případů náboženského a třídního rozdělení uvnitř jednoho státu (případ Nizozemska, Rakouska apod.), tak zanedbala možnosti zvláštních případů, například těch, kde je sebeurčení obyvatel jednoho státu spjaté s jinými územími. Otázkou tedy je, jak „*adresovat spory týkající se sebeurčení, které ovlivňují více než jeden stát,*“ (McGarry, O’Leary, 2006a, s. 55) a to především v kontextu nastavení politických institucí, kdy není jasné, kdo má mít moc v rámci centrální vlády a zda má dané území mít vlád více. Tento problém vyvstal v Severním Irsku, kde se „*jakákoli možná dohoda musela přímo vypořádat se spory, které vyplynuly z rozdělení Irska v roce 1920, a to bez jakéhokoli formálního respektu k irskému sebeurčení.*“ (McGarry, O’Leary, 2006a, s. 56) Velkopáteční dohoda se s tímto problémem vypořádala ve třech bodech. Za prvé ustanovila instituce zajišťující spolupráci mezi Severním Irskem a Velkou Británií, Severním Irskem a Irskou republikou a mezi Velkou Británií a Irskou republikou. Za druhé došlo formálně k uznání irského sebeurčení a identity. V neposlední řadě je ve Velkopáteční dohodě garantováno, že se Severní Irsko nestane součástí Irské republiky, aniž by s tím souhlasila většina obyvatel v Severním Irsku. (McGarry, O’Leary, 2006a)

Velkopáteční dohoda je dohodou mezi dvěma národnostními komunitami žijící na jednom území a tento „*bi-nacionalismus*“ je, kromě již zmíněných bodů, zřejmý i v dalších aspektech dohody. Jako příklad lze uvést fakt, že republikánští MLAs při uvedení do funkce nemusí složit přísahu věrnosti koruně a unii (*Oath of Allegiance to the Crown or the Union*), jméno severoirského policejního útvaru bylo změněno z Královské ulsterské policie (*The Royal Ulster Constabulary, RUC*) na Policii Severního Irska (*Police Service of Northern Ireland, PSNI*), nebo došlo k odstranění britských symbolů (vlajek, panovníka apod.) z dokladů atd. (McGarry, O’Leary, 2009, s. 30-35)

Problematika sporu o sebeurčení, která je hlavním motivátorem řady konfliktů, není v konsociační teorii dostatečně řešena a nelze být vyřešena pouze na základě sdílené moci v politických institucích, které jsou v rámci konsociační teorie doporučovány. „*Otázky*

týkající se autonomie, suverenity, iredentismu, symbolů, explicitního uznání národních komunit a institucionálních vazeb přes státní hranice, jsou zásadní. Aby se zvýšila relevance konsociační teorie v řadě konfliktních zón, musí konsociační teorie a praxe adresovat tyto aspekty sporů.“ (McGarry, O’Leary, 2006a, s. 58)

McGarry a O’Leary vytykají podobě teorie konsociační demokracie další opomenutí, které na rozdíl od dvou předchozích, nepramení z *„tendence jednat se státem jako se suverénním, nezávislým a izolovaným subjektem,*“ (McGarry, O’Leary, 2006a, s. 58) ale z *„přílišného zaměření pouze na vytvoření a dohodě na politických (legislativních a exekutivních) institucí.*“ K dosažení urovnání konfliktů a nastavení nového systému je však nutné přistupovat komplexně, kdy vytvoření a správné nastavení politických institucí často nestačí. Dalšími důležitými aspekty v řešení etnických konfliktů jsou uvnitř státu například *„reforma policie, demilitarizace, návrat exulantů do jejich domovů, propuštění vězňů, reforma školství, hospodářská politika, jazyková rovnoprávnost apod.*“ (McGarry, O’Leary, 2006a, s. 58) Severní Irsko je případem, kdy se k ukončení konfliktu přistupovalo komplexně a byly ustanoveny nejen powersharingové instituce, ale vyjednávání se do detailu věnovala i např. policejní a justiční reformě, odzbrojení a jazykové rovnoprávnosti. (McGarry, O’Leary, 2009, s. 45-48)

Dalším bodem, ve kterém se konsociační nastavení Severního Irska vymyká konsociační demokracii, je volební systém. Zatímco Lijphart v konsociačním modelu upřednostňuje listinné poměrné volební systémy (*party-list PR systems*), které mají *„pomoci předsedům stran k tomu, aby měli ve svých stranách silnější pozici a byli schopni lépe udržovat mezietnické konsociační dohody,*“ (McGarry, O’Leary, 2006a, s. 59) Severní Irsko využívá volební systém STV. McGarry a O’Leary hodnotí využití tohoto volebního systému pozitivně, neboť listinný poměrný volební systém by v kontextu Severního Irska *„pobízel k vytvoření velkého množství malých stran, což by vedlo k fragmentaci stranického systému a výrazně snížilo počet hlasů pro hlavní politické strany, které se podílely na vyjednáváních Velkopáteční dohody.*“ (McGarry, O’Leary, 2006a, s. 60) Zavedení zmíněného volebního systému by vedlo ke složitější a problematičtější implementaci Velkopáteční dohody. Naopak volební systém STV, který *„disponuje vyššími volebními prahy než většina listinných poměrných volebních systémů, zvyšuje pravděpodobnost, že*

politické strany zůstanou vnitřně sjednocené, a proto budou schopny tvořit a udržovat konsociační dohody.“ (McGarry, O’Leary, 2006a, s. 60)

V neposlední řadě považují McGarry a O’Leary d’Hontovu metodu jako vhodnou pro alokaci ministerstev. Zatímco teorie konsociační demokracie pokládá sdílení moci v politických institucích jako „vedlejší produkt mezistranických jednání ohledně formování vlády“ (McGarry, O’Leary, 2006, s. 61), McGarry a O’Leary pokládají toto jako „těžko dosažitelné, a ještě složitější udržitelné.“ (McGarry, O’Leary, 2006, s. 61) Pro skupiny, které si prošly etnickým konfliktem, je dosažení důvěry a společné podílení na moci, složité. V Severním Irsku je absence důvěry a neochota podílet se na moci evidentní. Právě z tohoto důvodu je doporučení alokace ministerstev na základě d’Hondtovy metody hodnocena kladě. Tento mechanismus urychluje povolební proces, zajišťuje proporcionalitu a podněcuje politické strany k tomu, aby i přes nedůvěru a neochotu podílet se na exekutivě s ostatními, v exekutivě zůstaly, neboť kdyby tak neučinily, tak přenechají své pozice ostatním, a to i těm z jiného komunitního bloku. (McGarry, O’Leary, 2006a)

Dle McGarryho a O’Learyho je konsociační systém v Severním Irsku úspěchem. Severoirské politické strany se byly schopny dohodnout na Velkopáteční dohodě a následně ji úspěšně implementovat. Obě komunity jsou uznány, proporcčně reprezentovány v politických institucích, jsou si rovny a Severní Irsko již není územím, na kterém probíhá ozbrojený konflikt, a to právě díky konsocionalismu. (McGarry, O’Leary, 2009, s. 25)

4.2 Stefan Wolff

Konsocionalismu v Severním Irsku se věnuje i německý politolog Stefan Wolff, jehož specializací jsou bezpečnostní výzvy, prevence a řešení etnických konfliktů a budování státu po skončení konfliktu. Konkrétně konsociačnímu modelu v Severním Irsku se věnuje například v článku *Between Stability and Collapse: Internal and External Dynamics of Post-agreement Institution Building in Northern Ireland* (2005), který je součástí monografie *From power sharing to democracy post-conflict institutions in ethnically divided societies* (2005).

Wolff v článku vyjadřuje podporu pro power-sharingový model, ale zároveň poukazuje na jeho nedostatky a hlavní důvody kolapsu tohoto systému. Článek obsahuje i doporučení pro lepší fungování tohoto systému.

Dle Wolffa jsou tři možná vysvětlení proč power-sharingový model v Severním Irsku nefunguje a nepřináší slibovaný udržitelný mír. Prvním možným vysvětlením je, že konsociační model tak, jak je nastavený dle Velkopáteční dohody je nevhodným řešením konfliktu v Severním Irsku. Druhým možným vysvětlením je, že „*na vině nejsou instituce, na kterých se politické strany dohodly a byly podpořeny v referendech, jak v Severním Irsku, tak v Irské republice. Na vině jsou spíše nedostatky ve vedení, vizích a dovednostech, a to především mezi severoirskými politiky, ale do určité míry i vládami v Londýně a Dublinu, které měly za následek trvající krizi.*“ (Wolff, 2005, s. 44-45) Za třetí, „*některé strukturální nedostatky institucí zřízených pod Velkopáteční dohodu byly zhoršeny nedostatkem vedení, vizí a dovedností a zbytečně vedly ke snižující se schopnosti funkce těchto institucí.*“ (Wolff, 2005, s. 45) Wolff zastává názor, že nejvíce „věrohodným a komplexním“ vysvětlením je druhé možné vysvětlení. (Wolff, 2005, s. 44-45)

Ačkoliv Wolff uznává, že konsociační model není bezchybný, tak je jeho podporovatelem, neboť se jedná o „*jediný možný přístup k řešení konfliktu v Severním Irsku a Velkopáteční dohoda poskytuje rozumný rámec pro tento přístup – ale pouze za předpokladu, že budou vyřešeny některé strukturální nedostatky a pokud se političtí vůdci postaví k výzvám, které vyjednávání a implementace nové revidované dohody přinese a začnou upřednostňovat dlouhodobé zájmy Severního Irsku před svými vlastními krátkodobými zájmy.*“ (Wolff, 2005, s. 45)

Wolff uvádí několik důvodů proč je dle něj power-sharingový systém adekvátní volbou. Politický systém adekvátně pracuje s problémovými vztahy, jak uvnitř Severního Irsku, tak i navenek vůči Velké Británii a Irské republice a nastavuje tak systém, který má šanci uspět. Stěžejním je také fakt, že dohoda zohledňuje „*různé pragmatické a symbolické potřeby jednotlivých komunit a politických stran, které je zastupují.*“ (Wolff, 2005, s. 50) Nastavení systému je zároveň výsledkem vyjednávání, takže byla dohoda do jisté míry přijata oběma komunitami. Obě komunity by bez potvrzení podílení se na power-sharingovém modelu byly pravděpodobně vyloučeny ze severoirské politiky, jak tomu

bylo například v letech 1921 až 1972, kdy fungoval politický systém na tradičním většinovém modelu. Sdílení moci mezi republikány a unionisty je také symbolicky důležitým krokem vpřed, kdy se obě komunity zapojují do politického systému společně. (Wolff, 2005, s. 48-49)

Wolff hodnotí kladně i některé specifické aspekty severoirského politického systému, a to například „pojistky“ systému v kontextu hlasování ve Shromáždění (tedy hlasování na základě *cross-community* a *parallel consent*), které „bylo navrženo k uspokojení obou komunit.“ (Wolff, 2005, s. 51) Dále také alokace ministerstev na základě d’Hondtovy metody, která zajišťuje reprezentaci obou komunit v exekutivě, zrychluje povolební proces a zabraňuje patovým situacím mezi stranami. Pozitivně hodnocen je i volební systém STV, který „měl uspokojit požadavek proporcionality ve složení Shromáždění a zároveň posílit umírněné tendence tím, že umožňuje označení preferencí na hlasovacím lístku, kdy se doufalo, že dojde k podpoře mezikomunitních převodu hlasů a volbu především umírněných stran.“ (Wolff, 2005, s. 51)

Hlavním problémem, který podkopává demokracii a demokratické instituce v Severním Irsku jsou dle Wolffa „nedostatky ve vedení, vizích a dovednostech, a to především mezi severoirskými politiky, ale do určité míry i vládami v Londýně a Dublinu.“ (Wolff, 2005, s. 44-45) Jinými slovy je hlavním problémem nedostatek či absence dobrého vládnutí (*good governance*). Dle Wolffa je několik důvodů, proč tento problém v Severním Irsku vznikl.

První důvod má kořeny již při tvoření Velkopáteční dohody. Proces devoluce, tedy nastavení, ve kterém si v určitých oblastech rozhoduje Severní Irsko samo o sobě, je v kontextu Severního Irska „vedlejším produktem řešení vnitrostátního konfliktu než jakožto součást detailní devoluční strategie.“ (Wolff, 2005, s. 56) Hlavním cílem tohoto procesu tedy nebylo nutně vytvoření samosprávného území s efektivními a kompetentními institucemi, ale spíše měla devoluce „poskytnout rámec pro politický proces, v němž by se mohl konflikt o různém pojetí národní sounáležitosti deeskalovat pod práh násilí.“ (Wolff, 2005, s. 56) Vyjednávání a implementace Velkopáteční dohody měla také negativní vliv na politickou kulturu, a to kvůli různorodosti očekávání a priorit jednotlivých politických stran, kdy se některé politické strany staly „rukojmí politického procesu, v němž politické strategii dominovalo rozdělení a nedůvěra, spíše než sdílená vize, společný závazek a

taktika.“ Hlavním „rukojmím“ v procesu byla bezpochyby Sinn Féin, a to například v kontextu vyjednávání odzbrojení IRA, kdy unionisté požadovali úplné odzbrojení před implementací Velkopáteční dohody. Wolff hodnotí v tomto bodě fungování politických institucí na power-sharingovém základě jako „*politický fotbal využívaný některými politickými stranami pro cokoliv jiného než pro dobré vládnutí.*“ (Wolff, 2005, s. 57)

Podíl viny na vzniku nedostatku či absence dobrého vládnutí má i britská vláda, která v období implementace Velkopáteční dohody „*zprostila strany v Severním Irsku odpovědnosti za své činy, ať už jednotlivě nebo kolektivně, a to vyhrožováním či rozpuštěním Shromáždění, odložením či zrušením voleb do Shromáždění. Vláda v Londýně tím přijala odpovědnost za neúspěchy jednotlivých stran a politiků, stejně jako za institucionální nedostatky, raději než aby politické strany nutila řešit vyvstalé problémy konstruktivním způsobem.*“ (Wolff, 2005, s. 58) Neméně problematickým bylo také ustupování jednotlivým politickým stranám za účelem vytvoření či udržení mírového procesu, které mělo za následek „*posílení vzorce chování dožadování se individuálních odměn pro konkrétní strany spíše než pro kolektivní orgány, jako je exekutiva. Kvůli individuální spolupráci s politickými stranami britská vláda podkopala jakýkoli smysl pro kolektivní odpovědnost mezi těmi, kteří spolu sedí v exekutivě.*“ (Wolff, 2005, s. 58)

Kromě nedostatku či absence dobrého vládnutí uvádí Wolff pět problematických bodů politického systému, které podryvají řádné fungování institucí, stabilitu, a především demokratičnost celého systému. Prvním problematickým bodem systému je mechanismus rozpuštění (*suspension*) Shromáždění ze strany britské vlády. Tento mechanismus není součástí Velkopáteční dohody a byl v procesu její implementace úspěšným řešením politické krize ze strany Velké Británie. Ačkoliv tento mechanismus umožnil britské vládě zakročit v době politické krize, kdy byla obava z kolapsu nových institucí a neúspěchu mírového procesu a návratu ke konfliktu zřejmá, tak samotná existence a akt rozpuštění měla za následek nedostatečnou snahu ze strany severoirských politiků o to, aby nový systém fungoval. Další dva body kritiky systému se týkají exekutivy. Za prvé se jedná o implikace, které s sebou přináší alokace ministerstev na základě d'Hondtovy metody. Ačkoliv Wolff hodnotí kladně pragmatičnost využití tohoto systému a jeho výhody, které již byly zmíněny, tak zdůrazňuje, že implikace využití tohoto systému nejsou zanedbatelelné. Nejproblematictější systémovým výstupem využití tohoto mechanismu je

fakt, že „*prakticky neexistuje opozice, rozhodně žádná účinná opozice, a že je prakticky nemožné pro voliče „vyvolit“ politické strany, které jsou ve vládě, pryč.*“ (Wolff, 2005, s. 60) Dalším systémovým problémem v kontextu exekutivy je jistota obsazení mandátů ve specifických ministertvech či resortech pro nejúspěšnější strany a fungování ministerstev na základě „*rozdělení než sdílení moci*“ (Wolff, 2005, s. 60), které také poukazuje na „*velmi omezenou kolektivní nebo individuální odpovědnost a politický proces v institucích je dominovaný exekutivou*“ (Wolff, 2005, s. 60)

Dominance exekutivy má v severoirském politickém systému za následek to, že „*politické elity nejsou připravené na kompromis,*“ (Wolff, 2005, s. 60) a to z důvodu nastavení systému, kdy mají stále stejné strany garantovanou účast na exekutivě. Kompromis není v takto nastaveném systému žádoucí a „*sektářské rozdělení v institucích, potažmo ve společnosti, bylo spíše opevněno, než rozbito, neboť kompromis napříč komunitami je nejen méně nutný a žádoucí, ale ve skutečnosti potenciálně nebezpečný z hlediska ohrožení volební podpory strany.*“ (Wolff, 2005, s. 60)

Wolff rozděluje svá doporučení, jak se vypořádat s problematickými aspekty systému do dvou rovin, a to interní (tedy v rámci politického systému v Severním Irsku) a externí (tedy ve vztahu k Velké Británii a Irskou republikou). Klíčová je především rovina interní, kde doporučuje Wolff zrušení přerozdělování ministerstev na základě d'Hondtovy metody, která má být nahrazena „dobrovolnou“ koalicí skládající se ze stran, které nakumulují dostatečný počet hlasů ve volbách, a to za jedné podmínky, že součástí této koalice bude jedna jakkoliv silná strana z každého bloku. Tento krok by měl mít za následek tři důležité implikace, a to zvýšení odpovědnosti jednotlivých ministrů vůči Shromáždění (a elektorátu), utvoření kolektivní odpovědnosti v rámci exekutivy, větší možnosti pro menší strany z jednotlivých bloků a vytvoření efektivní opozice v rámci Shromáždění. Dalším doporučením v interní rovině je zrušení mechanismu *parallel consent*, který by měl být nahrazen kvalifikovanou většinou, která bude nastavena takovým způsobem, že bude stále vyžadovat určitou podporu z obou bloků. (Wolff, 2005, s. 62-63) Tento krok by měl mít za následek příležitost ke zrušení identifikace jednotlivých MLAs a rozdělení v rámci Shromáždění na republikán/unionista/ostatní, což je „*krokem kupředu k ukončení sektářského rozdělení ve Shromáždění.*“ (Wolff, 2005, s. 63)

4.3 Rupert Taylor

Dalším výbraným akademikem, který se ve svých pracích věnuje problematice Severního Irsku, je Rupert Taylor, jehož zaměřením je politické násilí a přechody k demokracii. S McGarrym a O'Learym spolupracoval na monografii *Consociational theory: McGarry and O'Leary and the Northern Ireland conflict* (2009). Kniha obsahuje McGarryho a O'Learyho obhajobu konsociačního systému v Severním Irsku a odpověď na kritické články vybraných autorů, které jsou v knize obsaženy. Problematice Severního Irsku a kritice tamního konsociačního systému se věnuje i v článku příhodně pojmenovaného *The Belfast Agreement and the Politics of Consociationalism: A Critique* (2006)

Jak název článku napovídá, Taylor je kritikem konsociačního modelu vládnutí v Severním Irsku, a to ze dvou hlavních důvodů. Dle Taylora nejen, že se Velkopáteční dohoda „*nestala zrodem pro novou éru demokratické politiky v Severním Irsku a nenastolila udržitelný mír, který je v nedohledu,*“ (Taylor, 2006, s. 218) ale samotné institucionální nastavení není demokratické a posiluje komunitní rozdělení v severoirské společnosti, kde některé aspekty Velkopáteční dohody „*fungovaly jako povzbuzení a odměna pro ty, co sledovaly strategické etno-nacionální kalkulace a zájmy – a tím zesílila a zpolitizovala etno-nacionální rozdělení společnosti.*“ (Taylor, 2006, s. 218)

Taylor uvádí tři konkrétní mechanismy v politickém systému, které mají za následek anti-demokratičnost a prohlubování komunitního rozdělení, a to identifikace MLAs ve Shromáždění, způsob formování exekutivy a volební systém.

Dle Taylora je nutnost označení MLAs, jakožto republikán/unionista/ostatní, neslučitelné s demokratickým fungováním systému a prohlubuje komunitní rozdílnost, a to z důvodu, že MLAs, kteří se zařadí do komunitního bloku unionista/republikám, mají v kontextu hlasování *parallel consent* a *cross-community* větší váhu než MLAs, kteří se naopak odproštují od identifikace do jednoho z bloků. (Taylor, 2006, s. 218-219) Tento mechanismus má za efekt „*uzavření jednotlivých politiků do skupinového myšlení*“ a „*nerovná práva politiků*“ v případech, které vyžadují *cross-community* hlasování. V tomto specifickém typu hlasování pak hlasy politiků, kteří se nepřidali ani do jednoho bloku, „*nesou smysluplnou váhu.*“ a v tomto smyslu „*dohoda upřednostňuje národní před individuální identitou.*“ (Taylor, 2006, s. 219) Hlavním problémem ve stylu formování

exekutivy je v severoirském případě vytvoření nedobrovolné koalice ministrů, která nesdílí žádnou kolektivní odpovědnost a nemá žádnou efektivní opozici. Politika na exekutivní úrovni „není ani tak o sdílení moci, ale o soutěži o ministerskou pozici a vliv s účelem prosadit práva daných komunit“ (Taylor, 2006, s. 219) V neposlední řadě se prokázalo, že volební systém STV nemá umírňující účinek a nepodněcuje voliče volit umírněné kandidáty, a to i mimo své bloky, jak se předpokládalo. (Taylor, 2006)

Výše uvedená systémová nastavení mají za následek systém, který „privileguje „přirozené“ předem dané kategorie etno-nacionálních skupin a propaguje usilování o skupinově diferencovanou politiku, která je redukována na „poziční logiku“ výher a proher, prosazování a maximalizace upřednostňování komunity.“ (Taylor, 2006, s. 198)

Podstatným problémem pro Taylora je také fakt, že Velkopáteční dohoda byla vyjednáвана na úrovni elit a nebyla předmětem širokého procesu deliberace ve společnosti, což mělo za následek, že „lidé nebyli motivováni přemýšlet o problémech nebo o nich diskutovat s ostatními.“ (Taylor, 2006, s. 221) Dle Taylora je právě odstoupení od konsociačního modelu a přistoupení k deliberativnímu přístupu správnou cestou pro budoucnost Severního Irska, neboť „deliberativní přístup k politice by... udělal hodně pro rozšíření perspektiv, podpořil toleranci a porozumění mezi skupinami.“ (Taylor, 2006, s. 223)

Deliberativní přístup je založený na procesu, ve kterém probíhá „vzájemná komunikace, která zahrnuje zvažování a přemýšlení o preferencích, hodnotách a zájmech týkajících se záležitostí společného zájmu“ (Dryzek et al, 2018, s. 2) a kde „se lidé scházejí na základě rovného postavení a vzájemného respektu, aby diskutovali o politických problémech, kterým čelí, a na základě těchto diskusí se rozhodovali o politice, která pak ovlivní jejich životy.“ (Dryzek et al, 2018, s. 2)

4.4 Donald L. Horowitz

Jedním z předních kritiků teorie konsociační demokracie a konsociačního systému je Donald L. Horowitz, který se ve svých monografiích a člancích věnuje především etnickým konfliktům a jejich řešení. Konkrétnímu případu Severního Irska se věnuje například v článku *Explaining the Northern Ireland Agreement: The Sources of an Unlikely Constitutional Consensus* (2002) nebo v článku *The Northern Ireland Agreement:*

Clear Consociational, and Risky (2001), který je součástí monografie Johna McGarryho *Northern Ireland and the Divided World : Post-Agreement Northern Ireland in Comparative Perspective* (2001).

Obecnou kritikou konsociálního systému, která se vztahuje i na případ Severního Irsku, je Horowitzovo tvrzení, že politický systém v rozdělených společnostech by měl podněcovat politiky k tomu, aby se snažili o přesah i mimo komunitu, kterou chtějí v politických institucích reprezentovat. Toto však není případ konsociálního nastavení v Severním Irsku.

V dalších bodech kritiky se shoduje s Rupertem Taylorem. Volební systém STV dle Horowitza nevyhovuje účelu, neboť nemá tak proporční efekt, jak si vyjednávající strany představovaly, (Horowitz, 2001, s. 89) a to z důvodu, že se část mandátů přerozdělí na základě převedených hlasů jiných kandidátů. (Horowitz, 2002, s. 195)

I způsob alokace ministerstev je dle Horowitza problematický, neboť „*Velkopáteční dohoda předpokládá, že ministry budou jmenovat strany, které si nárokují křesla ve vládě, nikoli FM nebo DFM. Existence kolektivní odpovědnosti za rozhodnutí vlády, jež má platit podle těchto ustanovení, zůstává nejasná.*“ (Horowitz, 2001, s. 103-104) Žádná nebo neefektivní opozice exekutivy je také problémem. (Horowitz, 2001)

Místo prvku velké koalice, který je přítomen ve Shromáždění i exekutivě, kdy jsou oba orgány tvořeny nejen umírněnými politiky, ale i těmi radikálními, doporučuje Horowitz koalici dobrovolnou a tvořenou spíše umírněnými stranami a politiky, kteří projevují snahu oslovit voliče i mimo své bloky umírněnou kampaní. Tato koalice by zvyšovala pravděpodobnost domluvy a stability. (Horowitz, 2001, 104)

S Taylorem se Horowitz shoduje i na nerovnosti a nedemokratičnosti systému, a to kvůli nutnosti identifikace v parlamentu a hlasování na základě identifikace v rámci mechanismu *parallel consent* a *cross-community* hlasování, které „*znevýhodňuje ty členy legislativy, kteří se neidentifikují ani do jednoho bloku*“ (Horowitz, 2001, s. 90). Systém je tak výhodnější pro ty, co se identifikují do jednoho z bloků a „*politici, kteří se snaží být multi-etničtí, jsou tak pod tlakem.*“ (Horowitz, 2002, s. 195)

Horowitz je jedním z předních kritiků konsociační demokracie, ale zároveň je také jedním z hlavních představitelů konkurenčního přístupu vládnutí v rozdělených společnostech, a to centripetalismu. Tento přístup klade v kontextu řešení etnických konfliktů důraz na politické instituce, „*kteřé svým fungováním podněcují k spolupráci, akomodaci a integraci mezi jednotlivými skupinami.*“ (Charvat, 2018, s. 90). Oproti konsocionalismu se tento přístup svým nastavením snaží o „*depolitizaci etnicity zaváděním institucionálních podnětů pro politiky a jejich voliče, aby vystupovali akomodativně ve vztahu k ostatním skupinám*“ (Charvat, 2018, s. 90) a „*nekopírovali existujících etnické dělení v zastupitelských orgánech.*“ (Charvat, 2018, s. 90).

K dosažení tohoto výsledku má pomoci volební systém alternativního hlasování, ve kterém je nutné, aby jednotliví politici usilovali o hlasy voličů z ostatních bloků, a voličská podpora pro jednotlivé kandidáty musí přicházet nejen z jeho komunity, ale v předem nastaveném měřítku i od komunit jiných. Politici se tak ve svých kampaních „*budou muset prezentovat jako umírnění a kooperující, a to zejména pokud jde o etnický rozdělovací záležitosti.*“ (McCulloch, 2013, s. 111) Centripetalismus „*odměňuje politiky, kteří hledají podporu napříč komunitami a ti pak mohou prosazovat umírněnější a centristické strategie.*“ (Reilly, 2018, s. 201) Tímto způsobem „vygenerování“ zástupci tvoří umírněné a centristické koalice, které mají větší šanci se domluvit, tvoří stabilní politický systém a nepolarizují hlouběji společnost, což je často přisuzováno konsociačnímu modelu. (McCulloch, 2013)

5 Pozitivní a negativní aspekty konsociačního modelu v Severním Irsku

Následující kapitola se bude věnovat pozitivním a negativním aspektům, které vyplývají z politického vývoje v Severním Irsku, jež byl předmětem kapitoly 3, a z teoretické reflexe konsociačního systému vybranými akademiky, jež byl předmětem minulé kapitoly. Na základě zhodnocení dopadu těchto aspektů budou navrženy změny konsociačního systému, které budou reflektovat vývoj politického systému, teoretické poznatky a celospolečenskou změnu.

5.1 Sebeurčení

Výrazným přínosem Velkopáteční dohody a konsociačního systému, který je hodnocen kladně i kritiky konsocionalismu, je oficiální uznání rovnoprávnosti obou komunit a jejich

právo na sebeurčení, kdy „*Irská republika uznala Severní Irsko jakožto součást Velké Británie, Velká Británie uznala právo irským občanům na jejich nacionální sebeurčení a uznala právo Severního Irska se připojit k Irské republice, pokud s tím bude většina souhlasit. Irská republika uznala britskou politickou identitu unionistů. Velká Británie uznala republikány jakožto etnickou a nacionální minoritu, nikoli pouze jako komunitu kulturní či náboženskou. Unionisté uznali republikány jakožto republikány, a nikoli pouze jako katolíky nebo menšinu. Republikáni uznali unionisty, jakožto unionisty a nikoli pouze jako protestanty.*“ (O’Leary, 1999, s. 1654)

Velkopáteční dohoda je dohodou mezi dvěma etnickými komunitami, jejichž sebeurčení se vztahuje ke dvěma různým územím. Dohoda ve svém jádru uznává tento fakt a adekvátně s ním pracuje, a to způsobem, který je pro obě komunity přijatelný a zásadní. Kromě aspektu práva na sebeurčení pracuje dohoda s problematikou soužití dvou rozdílných komunit i v dalších aspektech, které jsou vztaženy na vztahy uvnitř i navenek Severního Irska, a to jak v symbolických, tak pragmatických rovinách, například v již zmíněném přejmenování policie nebo odstranění britských symbolů z oficiálních dokumentů. Příkladů lze uvést nespočet, avšak důležitým faktem zůstává, že všechny tyto faktory a kompromisy jsou pro soužití dvou rozdílných komunit zásadní a měly by zůstat zachovány, jakožto součást severoirského politického systému.

5.2 Komplexnost a role externích aktérů

Podstatným aspektem vyjednávání, konečné podoby konsociačního modelu a jeho implementace je přístup, který je komplexní a věnuje se celé škále problematik spojených s odkazem minulosti, soužití dvou etnik na jednom území a zohlednění těchto problematik v novém institucionálním nastavení. Tato komplexnost je hodnocena kladně podporovateli i kritiky konsocionalismu. Dle slov jednoho z největších kritiků konsocionalismu a konsociačního systému Severního Irska, Donalda L. Horowitze, je Velkopáteční dohoda „mimořádná“, „maximální ve svých závazcích“ a natolik komplexní, že představuje severoirskou ústavu. (Horowitz, 2001, s. 89)

Velkopáteční dohoda je skutečně komplexní, a to z hlediska institucionálního nastavení, v řešení symbolických i pragmatických celospolečenských aspektů a v zapojení externích aktérů ve vyjednávání a implementaci nového systému, a to zejména ze strany Velké

Británie a Irské republiky.

5.3 Volební systém STV

Volební systém STV je jedním z aspektů severoirského politického systému, který je akademiky chválen, ale i kritizován. Při zvažování správného volebního systému byl vybrán STV, který měl podporovat umírněné strany a podněcovat voliče, kteří při volbě disponují více preferenčními hlasy, k volení napříč komunitními bloky. Ani jeden z těchto předpokladů však v dlouhodobém měřítku STV nesplnil.

Jediné volby, které vyhrály umírněné politické strany, byly volby do prvního Shromáždění v roce 1998, a to UUP na straně unionistů a SDLP na straně republikánů. Od následujících voleb v roce 2003 až po poslední volby v roce 2022 byly vítěznými stranami ty, které jsou oproti UUP a SDLP považovány za radikálnější, a to DUP na straně unionistů a Sinn Féin na straně republikánů. Dobré výsledky nevykazuje volební systém ani ve volení napříč komunitními bloky, tedy v případech, kdy volič, který se identifikuje jako republikán, volí unionistickou stranu (resp. kandidáta) a naopak. Dle dostupných dat z voleb 2016 80 % voličů označilo na místě první preference politiky ze svého komunitního bloku. Pouze 4 % katolíků a 2 % protestantů označilo první preferencí politiky z bloku druhého. 8 % republikánů a 6 % unionistů označilo na dalších preferencích politiky z opačného komunitního bloku. Pozitivně lze zhodnotit fakt, že voliči využívají výhody tohoto volebního systému a označují alespoň tři preferenční hlasy (v průměru 3,4 preferenčních hlasů na jeden hlasovací lístek). (Coakley et al, 2017)

Ačkoli volební systém nesplnil očekávané předpoklady, nelze usoudit, že by volební systém byl problémem pro celý politický systém. STV je kritizován právě za to, že nesplnil očekávání, která do něj byla vkládána. Autoři kritizující tento systém vkládají svou důvěru do jiných, dle nich vhodnějších, volebních systémů.

Pokud se podíváme na vývoj politického systému, trend volebního chování a zohledníme body kritiky, které byly zmíněny, tak žádný aspekt nenasvědčuje tomu, že by bylo nutné volební systém měnit. Ačkoli lze polemizovat nad tím, zda by Horowitzův navrhovaný volební systém alternativního hlasování měl pozitivnější účinky než STV, tak hlavní problém celého politického systému a institucionálního nastavení leží jinde. Tento problém

se projevuje i ve volebním chování. Obyvatelé Severního Irska se zvyšující se tendencí volí strany, které nejsou zatížené komunitní identifikací. Ve volbách v roce 2016 dalo první preferenční hlas „centristickým“ stranám, tedy těm, které se neprofilují jako unionisté nebo republikáni, 17 % unionistů a 20 % republikánů. 21 % všech republikánů a unionistů uvedlo na svém volebním lístku alespoň v jedné preferenci centristického politika. (Coakley et al, 2017) Trendu vzestupu centristických stran nasvědčuje i úspěch APNI ve volbách 2022, která byla se ziskem 17 mandátů třetí nejúspěšnější politickou stranou. (Burton, 2022)

Vzestup centristických tendencí je jasným indikátorem změny v severoirské společnosti, kdy zvyšující se počet voličů je připravený opustit myšlení komunitního rozdělení. Neméně podstatným indikátorem je v tomto kontextu snižující se počet obyvatel, kteří se identifikují jako unionista nebo republikán. Dle průzkumu *The Northern Ireland Life and Times Survey* z roku 2018 se polovina, přesně 50 %, severoirských občanů neřadí ani do jednoho komunitního bloku. (Devine, 2021)

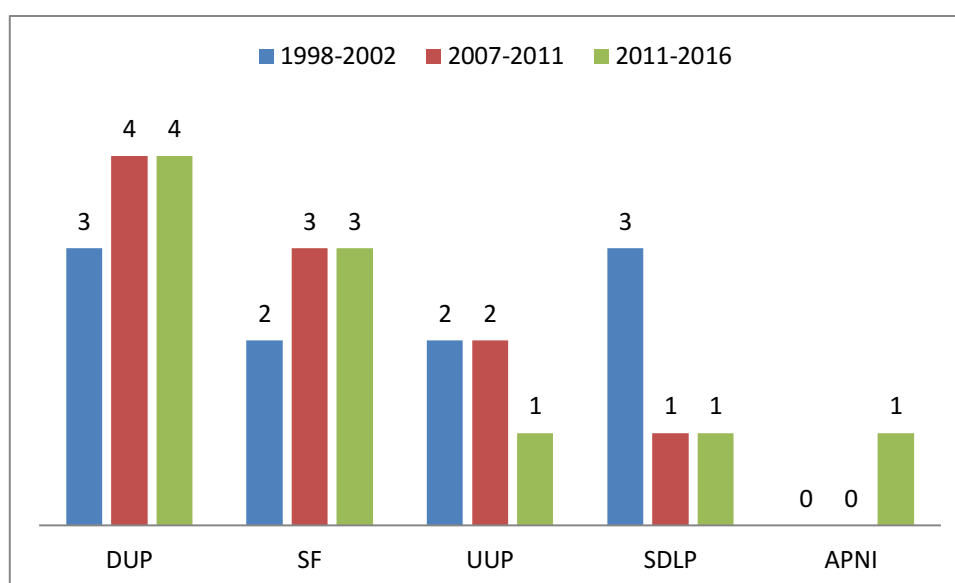
Z uvedených dat vyplývá, že je zde zvyšující se tendence voličů připravených opustit komunitní rozdělení a volit centristické strany a zároveň snižující se počet obyvatel Severního Irska se otevřeně identifikuje jako unionista a republikán. Volební systém není nezbytně nutné měnit, avšak jiné aspekty severoirského politického systému musí zohlednit tyto celospolečenské změny, a to především v kontextu komunitní identifikace ve Shromáždění a ve způsobu hlasování ve Shromáždění.

5.4 d'Hondtova metoda

Alokace ministerstev na základě d'Hondtovy metody byla do severoirského politického systému integrována kvůli proporcčnosti přerozdělení funkcí v kontextu exekutivy, zrychlení povolebního procesu, zmírnění konfliktního potenciálu při utváření exekutivy a jako motivace pro politiky, aby se systému sdílené moci účastnili. Ačkoli nelze popřít, že d'Hondtova metoda má potenciál k těmto účelům sloužit, tak s sebou zároveň nese implikace, které nejsou pro severoirský politický systém žádoucí. Na škodlivosti těchto implikací se shodují ve svých článcích Wolff (2005), Rupert (2006) i Horowitz (2001, 2002).

První zásadní škodlivou implikací využití d'Hondtovy metody při alokaci ministerstev je, že tento systém garantuje stále stejným stranám místo v exekutivě, tyto strany nelze z exekutivy „vyvolit“ a v rámci exekutivy neexistuje prakticky žádná kolektivní a individuální odpovědnost za rozhodnutí vlády. Tato systémová dominance exekutivy, jež plyne z „automatizace“ tvoření exekutivy na základě matematické formule a nikoli stranických vyjednávání, má za následek, že politici nejsou motivováni k tvoření kompromisů, neboť mají svá místa v exekutivě jistá. Této implikaci nasvědčují data obsazení ministerstev jednotlivými politickými stranami od podepsání Velkopáteční dohody (viz Graf 3). Všechny severoirské exekutivy byly složeny z „velké čtyřky“ stran, a to DUP, Sinn Féin, UUP, SDLP, a to s jedinou výjimkou, kdy v exekutivě mezi roky 2011–2016 zastoupil Stephen Farry Alianci v Ministerstvu vzdělání a učení (*Education and Learning*). (CAIN, 2023)

Graf 3 - Alokace ministerských pozic

(Zdroj: CAIN, *Main List of Ministers in the Northern Ireland Executive Committee*, 2023)

Další negativní implikací d'Hondtovy metody je neexistující opozice. Vzhledem k tomu, že exekutivu formují čtyři nejsilnější strany celého politického systému, tak žádná efektivní opozice není možná. I zde došlo v nedávné době k podstatné změně, kdy severoirská politika učinila „*krok k ‚normální‘ politice.*“ (Miller, 2016) V roce 2016 zformovala UUP a SDLP první „oficiální opozici“, když se obě strany vzdaly nároku na jeden mandát v exekutivě a využily možnosti, jež zavedla dohoda Stormont House Agreement (2015), která umožňuje stranám „*kteřé by měly nárok na ministerské funkce v*

exekutivě, ale rozhodly se je nezastávat, aby byly uznány jako oficiální opozice.“ (Stormont House Agreement, 2015, s. 11) Z uznání oficiální opozice vyplývají výhody jako např. financování výzkumu, možnost delších proslovů a delšího času pro otázky v rámci Shromáždění. Možnost zhodnotit fungování první oficiální opozice a její dopad na politický systém však není možná, neboť po rezignaci Martina McGuinnessa téhož roku bylo rozpuštěno Shromáždění a proběhly nové volby. Žádná další oficiální opozice nebyla ustanovena.

Wolff, Rupert i Horowitz navrhuje formování exekutivy na základě dobrovolné koalice stran, které nakumulují ve volbách dostatečný počet hlasů (resp. mandátů). Wolff zároveň dodává podmínku, že by tato koalice měla zahrnovat jednu jakkoli silnou stranu z obou komunitních bloků.

Alokace ministerstev na základě d'Hondtovy metody byla v počátcích fungování Shromáždění prospěšná, avšak v kontextu dlouhodobého vývoje jsou implikace, které byly uvedeny výše, pro politický systém škodlivé. Ke zrušení d'Hondtovy metody by se mělo přistoupit, avšak pouze za několika předpokladů. Za prvé musí dojít ke komplexní změně fungování Shromáždění, a to zejména v nutnosti komunitní identifikace MLAs. Zároveň by se k tomuto kroku mělo přistoupit pouze v momentě, kdy budou politici nakloněni k domluvě a upřednostní zájmy obyvatelstva, které zastupují, a nikoliv své politické agendy. Wolffova navrhovaná dobrovolná koalice se zastoupením alespoň jedné politické strany z každého komunitního bloku by mohla být správnou cestou kupředu.

5.5 Komunitní identifikace MLAs a hlasování ve Shromáždění

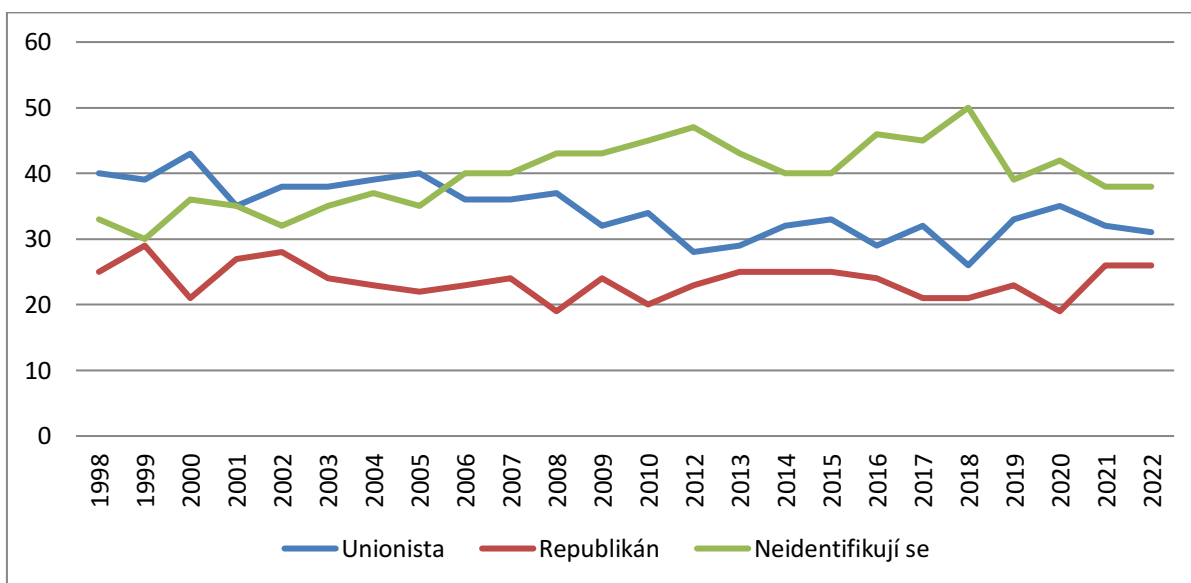
Komunitní identifikace a specifický systém cross-community hlasování je záležitostí, která spolu úzce souvisí a je v politickém systému propojena. Tyto aspekty byly do politického systému zakomponovány s cílem zamezit převaze jedné komunity nad druhou v rámci politického rozhodování, a aby nebyla rozhodnutí diskriminační vůči jednotlivým komunitám.

Komunitní identifikace a cross-community hlasování je dle kritiků nedemokratické, diskriminující vůči stranám nezatíženým komunitní identifikací, prohlubuje společenské rozdělení a sektářství v politice. Opět se jedná o aspekt politického systému, který byl

zásadní v počátcích fungování post-konfliktního politického systému, ale v novodobém politickém systému již nemá své místo.

Důvodem pro zrušení komunitního hlasování je celospolečenská změna komunitního vnímání, kdy se podstatná část obyvatel neidentifikuje jako unionista ani republikán (viz Graf 4) a podpora centristických stran je na vzestupu. Dle Wolffa nahrazení cross-community hlasování kvalifikovanou většinou, jež bude stále vyžadovat určitou podporu z obou komunitních bloků, otevře možnost pro zrušení nutnosti komunitní identifikace MLAs. V tomto ohledu je však nutno ke změnám přistupovat s opatrností a komplexně řešit možné následky takto zásadních změn. Deliberativní přístup v jednáních o budoucnosti politického systému, jež ve svých pracích vyzdvihl Taylor Rupert, by mohl pomoci předejít zásadním komplikacím spojeným se změnou politického systému, a to s pozitivním „vedlejším účinkem“ zlepšení komunitních vztahů a nastolení či prohloubení důvěry mezi oběma komunitami.

Graf 4 - Komunitní identifikace v % mezi roky 1998 - 2022

(Zdroj: Hayward, Rosher, *Research Update: Political Attitudes in Northern Ireland 25 Years after the Agreement*, 2023, s. 6)

5.6 Dobré vládnutí

Jedním z problémů severoirského politického systému je absence či nedostatek dobrého vládnutí, který lze definovat jako „proces, při kterém veřejné instituce spravují veřejné záležitosti, hospodaří s veřejnými zdroji a zaručují realizaci lidských práv, a to způsobem

bez zneužívání, korupce a s náležitým ohledem na zásady právního státu.“ (OHCHR, 2023) Ačkoli se nejedná nutně o problém vyplývající pouze z institucionálního nastavení, tak je do jisté míry problém s dobrým vládnutím vedlejším produktem procesu implementace konsociačního systému a jeho některých aspektů, kdy politici již od počátku fungování systému nebyli motivováni k vyjednávání, kompromisu a především vzájemné spolupráci mezi jednotlivými ministerstvy. Zmíněný demokratický deficit se nejvýrazněji projevil v incidentu RHI (viz kapitola 3.4), který byl dle vyšetřování výsledkem nedostatečné síly institucí a absence dobrého vládnutí. Skandál poukázal na dlouhodobé problémy, kdy jsou v rámci politického systému upřednostněny osobní zájmy nad politickými a komunitní a stranická loajalita ovlivnila schopnost fungování ministerstev, jejich důvěryhodnost a transparentnost. Absence důvěry a spolupráce mezi ministerstvy, která jsou vedena různými politickými stranami, ovlivnila také proces řešení tohoto skandálu, který obsahoval výrazné nedostatky.

Komplexní změna některých aspektů politického systému, které jsou obsahem předchozích podkapitol, by měla mít za následek zlepšení dobrého vládnutí, a to především v kontextu spolupráce politiků v rámci obou komunit. Do budoucna je nutné problém nedostatečného dobrého vládnutí adresovat a učinit další kroky ke zlepšení situace, neboť absence či nedostatek dobrého vládnutí prokazatelně подрývá stabilitu a demokratické fungování politického systému.

5.7 Budoucnost konsocionalismu v Severním Irsku?

Z vývoje politického systému a teoretické reflexe institucionálního nastavení lze vyzorovat několik zjištění. Konsociační politický systém výrazně pomohl k ukončení konfliktu, nastolení míru a je nastavený takovým způsobem, který je akomodativní a spravedlivý k oběma komunitám. Zároveň konsociační systém adekvátně a komplexně pracuje s problémy, které s sebou nese minulost. Systém sdílené moci má stále důvěru severoirské společnosti, kdy 42 % obyvatel souhlasí, že je model sdílené moci nejvhodnější formou vládnutí (oproti 28 %, kteří nesouhlasí) a 41 % obyvatel souhlasí, že v dlouhodobém měřítku byl model sdílené moci pro Severní Irsko prospěšný. (Haughey, Loughran, 2023, s. 6-7)

Naprosté opuštění od principů a modelu konsociační demokracie by bylo v kontextu

Severního Irska stále riskantním krokem, avšak je nutné reflektovat celospolečenské změny, které nasvědčují připravenosti podstatné části obyvatel opustit komunitní rozdělení anebo alespoň volit centristické strany a učinit tak krok k méně polarizované a rozdělené společnosti. Systém musí projít reformou a vyloučit aspekty, které se prokázaly být problematické, a to konkrétně komunitní identifikaci MLAs ve Shromáždění, cross-community hlasování a alokaci ministerstev na základě d'Hondtovy metody.

Závěr

Podepsáním Velkopáteční dohody v roce 1998 se Severní Irsko vydalo na komplikovanou mírovou cestu, které předcházel třicetiletý vnitrostátní konflikt založený na kulturně-náboženské rozdílnosti tamního obyvatelstva. Velkopáteční dohoda s touto rozdílností pracuje pomocí specifického institucionálního nastavení politického systému, který vychází z principů teorie konsociační demokracie a zajišťuje rovný podíl na moci obou komunit, republikánů a unionistů.

Předkládaná diplomová práce měla za cíl odpovědět na výzkumné otázky. *Jakým způsobem se odlišuje a shoduje model vládnutí v Severním Irsku s teoretickými koncepty konsociační demokracie? Které aspekty vládnutí v Severním Irsku lze v tomto ohledu zhodnotit kladně, a které jsou příčinou problémů tamního konsociačního modelu vládnutí?*

V konsociačním modelu Severního Irsku jsou zastoupeny čtyři charakteristické prvky konsociační demokracie, které byly definovány Arendem Lijphartem. Oba relevantní segmenty severoirské společnosti, unionisté a republikáni, jsou reprezentovány v politických institucích a elity reprezentující dané segmenty kooperují v rámci politických struktur. Tím je naplněn charakteristický rys velké koalice, který je nejdůležitějším prvkem konsociační demokracie. Prvek proporcionality je v severoirském politickém systému zastoupen volebním systémem STV, přerozdělováním ministerstev na základě d'Hondtovy metody a sdílenou kanceláří FM a DFM. Mechanismus *petition of concern* je specifickým typem menšinového veta, který je třetím charakteristickým rysem konsociační demokracie. Čtvrtým charakteristickým rysem konsociační demokracie je segmentální autonomie. V kontextu Severního Irsku lze hovořit o segmentální autonomii především v kulturních otázkách a ve vzdělání.

Ačkoliv severoirský konsociační model vládnutí splňuje teoretické požadavky konsociační demokracie, tak se od původního Lijphartova pojetí odlišuje v několika aspektech. Za prvé teorie konsociační demokracie nepředpokládá zapojení externích aktérů do procesu vyjednávání a implementace konsociačního modelu. Role externích aktérů, především vlád Velké Británie, Irské republiky, nestranných vyjednávačů z USA a mezinárodních komisí, byla ve vyjednávání a implementaci nově nastaveného politického systému stěžejní. Za

druhé Velkopáteční dohoda pracuje s problémem sebeurčení, kdy k této otázce přistupuje komplexně, a to nikoli pouze pomocí institucí založených na sdílené moci. Třetí aspekt severoirského politického systému, kterým se odlišuje od Lijphartova pojetí teorie konsociační demokracie, je volební systém. Místo Lijphartem doporučeného listinného poměrného volebního systému je v Severním Irsku používán volební systém STV, který měl podpořit umírněné kandidáty a mezi-komunitní volení. V neposlední řadě se politický systém Severního Irsku odlišuje způsobem formování exekutivy. Zatímco je exekutiva v teorii konsociační demokracie vedlejším produktem mezistranických jednání, v Severním Irsku se jednotlivé mandáty přerozdělují na základě d'Hondtovy metody, což mělo mít za následek urychlení povolebního procesu, zajištění proporcionality a zabránění patových situací v procesu formování exekutivy.

Aspekt vládnutí, který lze považovat za kladný, je způsob, jakým se Severní Irsko vyrovnalo s problémem sebeurčení a soužitím dvou kulturně-nábožensky rozdílných komunit, kdy Velkopáteční dohoda oficiálně uznává rovnoprávnost obou komunit a jejich sebeurčení. „*Irská republika uznala Severní Irsko jakožto součást Velké Británie, Velká Británie uznala právo irským občanům na jejich nacionální sebeurčení a uznala právo Severního Irsku se připojit k Irské republice, pokud s tím bude většina souhlasit. Irská republika uznala britskou politickou identitu unionistů. Velká Británie uznala republikány jakožto etnickou a nacionální minoritu, nikoli pouze jako komunitu kulturní či náboženskou. Unionisté uznali republikány jakožto republikány, a nikoli pouze jako katolíky nebo menšinu. Republikáni uznali unionisty, jakožto unionisty a nikoli pouze jako protestanty.*“ (O’Leary, 1999, s. 1654) Dalším podstatným kladným aspektem je komplexní přístup k problematice soužití dvou rozdílných skupin obyvatel, a to nejen na institucionální úrovni, ale i na úrovni symbolické.

Negativními aspekty konsociačního modelu jsou alokace ministerstev na základě d'Hondtovy metody, komunitní identifikace MLAs ve Shromáždění a specifický způsob hlasování ve Shromáždění *cross-community*. Všechny zmíněné součásti konsociačního modelu měly své místo na počátku fungování politického systému, avšak v dlouhodobém měřítku jsou tyto aspekty problematické, a to z následujících příčin:

- a) **Alokace ministerstev** na základě d'Hondtovy metody s sebou nese negativní

systemové implikace, kdy tento systém garantuje místo v exekutivě stále stejným stranám, neexistuje v rámci exekutivy kolektivní odpovědnost za její rozhodnutí, neexistuje žádná opozice a nemotivuje politické strany ke kompromisu.

b) **Komunitní identifikace MLAs a *cross-community* hlasování** je diskriminující vůči politickým stranám nezatíženým komunitní identifikací, prohlubuje společenské rozdělení a sektářství v politice.

Politický systém Severního Irska by měl, pokud se chce vyhnout problémům při sestavování vlády a opakovému nefugování Shormáždění, reformovat ty aspekty, které se prokázaly být dlouhodobě problematické. Bylo by vhodné reflektovat celospolečenský vývoj, který naznačuje, že výrazná část obyvatel je připravena učinit krok k méně polarizované a rozdělené společnosti, což dokazuje především fakt, že zvyšující se počet obyvatel volí centristické strany a snižující se počet obyvatel se identifikuje jako republikán nebo unionista.

Summary

By signing the Good Friday Agreement in 1998 Northern Ireland started the complicated road to peace after thirty years of inter-state conflict which stemmed from the cultural and religious differences of the Northern Ireland citizens. The Good Friday Agreement works with mentioned differences by adopting specific institutional arrangements which are based on consociational democracy principles. This ensures that both communities, republicans and unionists, are equal in having and sharing power in political institutions.

The main aim of this diploma thesis is to answer its research questions. *In which way does the political system of Northern Ireland coincide with and differ from the theoretical concepts of consociational democracy? Which aspects can be considered as positive and which aspects cause problems for Northern Ireland consociational institutions?*

In the consociational model of Northern Ireland the four characteristic elements of consociational democracy, which were defined by Arend Lijphart, are represented. Both relevant segments of Northern Irish society, unionists and republicans, are represented in political institutions, and elites representing those segments co-operate within political structures. This fulfills the characteristic feature of a grand coalition, which is the most important element of consociational democracy. The element of proportionality is represented in the Northern Ireland political system by the STV electoral system, allocation of ministerial positions based on the d'Hondt method and the joint office of FM and DFM. The petition of concern mechanism is a specific type of a minority veto, which is the third characteristic element of consociational democracy. The fourth characteristic element of consociational democracy is segmental autonomy. In the context of Northern Ireland, segments have autonomy mainly in cultural issues and in education.

Although the Northern Ireland consociational model of governance meets the theoretical requirements of consociational democracy, it differs from Lijphart's original concept in several aspects. Firstly, the theory of consociational democracy does not assume the involvement of external actors in the process of negotiation and implementation of the consociational model. The role of external actors, mainly the governments of Great Britain, the Republic of Ireland, neutral negotiators from the USA and international commissions,

was crucial in the process of negotiation and implementation of the new political system. Secondly, the Good Friday Agreement works with the problem of self-determination, where it approaches this issue comprehensively, and not only through institutions based on power-sharing. A third aspect of the Northern Ireland political system, which differs from Lijphart's conception of the consociational democracy theory, is the electoral system. Instead of the party-list PR electoral system recommended by Lijphart, the STV electoral system is used in Northern Ireland. STV was supposed to support moderate candidates and cross-bloc community voting. Lastly, the political system of Northern Ireland differs in the way the executive is formed. While the consociational democracy theory assumes that formation of the executive is a by-product of inter-party negotiations, in Northern Ireland the individual positions are redistributed on the basis of the d'Hondt method, which should have resulted in speeding up the post-election process, ensuring proportionality and preventing deadlocks in the process of forming the executive.

An aspect of the consociational model of governance which can be considered positive is the way Northern Ireland has dealt with the problem of self-determination and the coexistence of two culturally-religiously different communities, with the Good Friday Agreement officially recognizing the equality of both communities and their self-determination. “ *The Republic of Ireland has recognized Northern Ireland's status as part of the United Kingdom, subject to the implementation of the Agreement. The United Kingdom has recognized the right of the people of Ireland to exercise their national self-determination, albeit conjointly and severally. It has confirmed that Northern Ireland has the right to secede, by majority consent, to unify with the Republic of Ireland. The Republic of Ireland has recognized unionists' British political identity. The United Kingdom has recognized Northern nationalists as a national minority, not simply as a cultural or religion minority, and as part of a possible future Irish national majority.*” (O'Leary, 1999, p. 1654) Another significant positive aspect of the consociational model of governance is the comprehensive approach to the problem of coexistence of the two culturally and religiously different groups of citizens, not only at the institutional level, but also at the symbolic level.

The negative aspects of the consociational model are the allocation of ministerial positions via the d'Hondt method, the compulsory community identification of MLAs in the

Assembly and the specific type of cross-community voting in the Assembly. All of the previously mentioned aspects of the consociational model had their place at the beginning of the functioning of the political system, but on a long-term scale these aspects are problematic, for the following reasons:

- a) **Allocation of ministerial positions** via the d'Hondt method entails negative systemic implications, when this system guarantees a place in the executive to the same parties, there is no collective responsibility within the executive for its decisions, there is no opposition and it does not motivate political parties to compromise.
- b) **Community identification of MLAs and cross-community voting** is discriminatory against political parties with no community identification, deepens social division and sectarianism in politics.

Northern Ireland's political system should reform those aspects that have proven to be problematic in the long term to avoid problems in forming a government and to prevent the failure of the Assembly. It would be appropriate to reflect on societal developments that indicate that a significant part of the population is ready to take a step towards a less polarized and divided society, which is evidenced primarily by the fact that an increasing number of the population votes for centrist parties and a decreasing number of the population identifies as a republican or unionist.

Použitá literatura

Monografie

CONNOLLY, Micheal, 1990. *Politics and Policy-making in Northern Ireland*. Hampshire, England: Palgrave Macmillan. ISBN 0 86003 412 7. Dostupné z: <https://cain.ulster.ac.uk/issues/politics/docs/connolly.htm#ch6>

DRYZEK S. John, André BÄCHTIGER, Jane J. MANSBRIDGE a Mark (Mark E.) WARREN, 2018. *The Oxford handbook of deliberative democracy*. Oxford: Oxford University Press. ISBN 0-19-106457-2.

FRANK, Jan, 2006. *Konflikt v Severním Irsku*. Praha: Triton. Dějiny do kapsy. ISBN 80-725-4735-6

CHYTILEK, Roman, Tomáš LEBEDA, Jakub ŠEDO a Dalibor ČALOUD, 2009. *Volební systémy*. 4. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-548-6.

JAKALA, Michaelina, Durukan KUZU a Matt QVORTRUP, 2018. Introduction to Consociationalism and Power-Sharing in Europe: Arend Lijphart's Theory of Political Accommodation. *Consociationalism and Power-Sharing in Europe* [online]. Switzerland: Springer International Publishing [cit. 2023-03-03]. ISBN 9783319670973.

LEHMBRUCH, Gerhard, 1967. *Proporzdemokratie: Politisches System und politische Kultur in der Schweiz und in Österreich*. Tübingen: Mohr.

LEWIS, Arthur, 1965. *Politics in West Africa*. London: Allen and Unwin.

LIJPHART, Arend, 1966. *The trauma of decolonization: the Dutch and West New Guinea*. New Haven: Yale University Press, xi, 303 stran ; 23 cm.

LIJPHART, Arend, 1968. *The Politics of accommodation: pluralism and democracy in the Netherlands*. Berkeley: University of California Press, xiv, 222 s.

LIJPHART, Arend, 1977. *Democracy in Plural Societies: A Comparative Exploration*. Yale University Press. <http://www.jstor.org/stable/j.ctt1dszvhq>

MCEVOY, Joanne, 2008. *The politics of Northern Ireland*. Edinburgh: Edinburgh University Press, vii, 194 stran ; 22 cm. ISBN 978-0-7486-2501-7.

MCGARRY, John a Brendan O'LEARY, 2004. *The Northern Ireland conflict: consociational engagements*. Oxford: Oxford University Press, xiii, 434 s. ; 25 cm. ISBN 0-19-926657-3.

MCGARRY, John, 2001. *Northern Ireland and the Divided World : Post-Agreement Northern Ireland in Comparative Perspective*. Oxford: Oxford University Press. ISBN 0199244340. Dostupné z: doi:10.1093/0199244340.001.0001

MELICHAR, Hynek, 2017. *Spojené státy americké a mírový proces v Severním Irsku: příčiny úspěchu mediální intervence George J. Mitchella v letech 1996-1998*. Brno. ISBN 978-80-7364-068-2.

NORRIS, Pippa, 2008. *Driving democracy : do power-sharing institutions work?*. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN 1-107-19791-0.

O'LEARY, Brendan a Joanne MCEVOY, 2013. *Power Sharing in Deeply Divided Places* [online]. University of Pennsylvania Press, 2013-12-31, 1-64 [cit. 2023-03-03]. ISBN 978-0-8122-4501-1. Dostupné z: doi:10.9783/9780812207989.1

ŘÍCHOVÁ, Blanka, 2000. *Přehled moderních politologických teorií*. Praha: Portál, 304 s. ISBN 8071784613.

TAYLOR, Rupert, 2009. *Consociational theory: McGarry and O'Leary and the Northern Ireland conflict* [online]. London: Routledge, xiii, s. 13-85. : il. ; 24 cm [cit. 2023-05-24]. ISBN 978-0-415-42913-9.

Odborné články

ANDEWEG, Rudy B., 2000. Consociational Democracy. *Annual review of political science* [online]. **3**(1), 509-536 [cit. 2023-03-04]. ISSN 1094-2939. Dostupné z: doi:10.1146/annurev.polisci.3.1.509

BOGAARDS, Matthijs, Ludger HELMS a Arend LIJPHART, 2019. The Importance of Consociationalism for Twenty-First Century Politics and Political Science. *Swiss political science review* [online]. Lausanne: Wiley Subscription Services, **25**(4), 341-356 [cit. 2023-03-03]. ISSN 1424-7755. Dostupné z: doi:10.1111/spsr.12384

BUTENSCHØN, Nils, 2007. Conflict Management in Plural Societies: The Consociational Democracy Formula*. *Scandinavian Political Studies*. 8. 85 - 103. 10.1111/j.1467-9477.1985.tb00313.x.

HAUGHEY, Sean a Thomas LOUGHRAN, 2023. Public opinion and consociationalism in Northern Ireland: Towards the 'end stage' of the power-sharing lifecycle?. *British journal of politics & international relations* [online]. London, England: SAGE Publications, 136914812311741 [cit. 2023-07-01]. ISSN 1369-1481. Dostupné z: doi:10.1177/13691481231174164

HOROWITZ, Donald L., 2001. The Northern Ireland Agreement: Clear Consociational, and Risky. In: MCGARRY, John, 2001. *Northern Ireland and the Divided World*. Oxford: Oxford University Press. ISBN 0199244340. Dostupné z: doi:10.1093/0199244340.001.0001

HOROWITZ, Donald L., 2002. Explaining the Northern Ireland Agreement: The Sources of an Unlikely Constitutional Consensus. *British journal of political science* [online]. Cambridge, UK: Cambridge University Press, **32**(2), 193-220 [cit. 2023-06-01]. ISSN 0007-1234. Dostupné z: doi:10.1017/S000712340200008X

HOROWITZ, Donald L., 2003. Electoral Systems: A Primer for Decision Makers. *Journal of democracy* [online]. Baltimore: Johns Hopkins University Press, **14**(4), 115-127 [cit.

2023-03-04]. ISSN 1045-5736. Dostupné z: doi:10.1353/jod.2003.0078

CHARVÁT, Jakub, 2018. Konsociační demokracie a její alternativy v plurálních společnostech: příspěvek k 50. výročí jedné teorie. *ORBIS SCHOLAE* [online]. **10**(3), 80-97 [cit. 2023-03-04]. ISSN 2336-3177. Dostupné z: doi:10.14712/1803-8220/9_2018

KISSANE, Bill, 2006. Power Sharing as a Form of Democracy for Northern Ireland. *The Review of Politics* [online]. New York, USA: Cambridge University Press, **68**(4), 663-674 [cit. 2023-03-11]. ISSN 0034-6705. Dostupné z: doi:10.1017/S0034670506000258

LIJPHART, Arend, 1969. Consociational Democracy. *World politics* [online]. Cambridge, UK: Cambridge University Press, **21**(2), 207-225 [cit. 2023-03-03]. ISSN 0043-8871. Dostupné z: doi:10.2307/2009820

LIJPHART, Arend, 1979. Consociation and Federation: Conceptual and Empirical Links. *Canadian journal of political science* [online]. New York, USA: Cambridge University Press, **12**(3), 499-516 [cit. 2023-03-05]. ISSN 0008-4239. Dostupné z: doi:10.1017/S0008423900051714

LIJPHART, Arend, 1996. The Framework Document on Northern Ireland and the Theory of Power-Sharing. *Government and opposition (London)* [online]. Cambridge, UK: Cambridge University Press, **31**(3), 267-274 [cit. 2023-05-05]. ISSN 0017-257X. Dostupné z: doi:10.1111/j.1477-7053.1996.tb01190.x

LIJPHART, Arend, 2018. Consociationalism After Half a Century. *Consociationalism and Power-Sharing in Europe* [online]. Cham: Springer International Publishing, 2018-12-20, 1-9 [cit. 2023-03-03]. ISBN 978-3-319-67097-3. Dostupné z: doi:10.1007/978-3-319-67098-0_1

MCCULLOCH, Allison, 2013. Does Moderation Pay? Centripetalism in Deeply Divided Societies. *Ethnopolitics* [online]. Routledge, **12**(2), 111-132 [cit. 2023-06-01]. ISSN 1744-9057. Dostupné z: doi:10.1080/17449057.2012.658002

MCCULLOCH, Allison, 2018. The Use and Abuse of Veto Rights in Power-Sharing Systems: Northern Ireland's Petition of Concern in Comparative Perspective. *Government and Opposition* [online]. **53**(4), 735-756 [cit. 2023-04-29]. ISSN 0017-257X. Dostupné z: doi:10.1017/gov.2017.6

MCGARRY, John a Brendan O'LEARY, 2006a. Consociational Theory, Northern Ireland's Conflict, and its Agreement. Part 1: What Consociationalists Can Learn from Northern Ireland. *Government and opposition (London)* [online]. Cambridge, UK: Cambridge University Press, **41**(1), 43-63 [cit. 2023-5-22]. ISSN 0017-257X. Dostupné z: doi:10.1111/j.1477-7053.2006.00170.x

MCGARRY, John a Brendan O'LEARY, 2006b. Consociational Theory, Northern Ireland's Conflict, and its Agreement 2: What Critics of Consociation Can Learn from Northern Ireland. *Government and opposition (London)* [online]. Cambridge, UK: Cambridge University Press, **41**(2), 249-277 [cit. 2023-05-24]. ISSN 0017-257X. Dostupné z: doi:10.1111/j.1477-7053.2006.00178.

MCGARRY, John a Brendan O'LEARY, 2009. Power shared after the death of thousands. In: TAYLOR, Rupert. *Consociational theory: McGarry and O'Leary and the Northern Ireland conflict*. London: Routledge, s. 13-85. ISBN ISBN 978-0-415-42913-9.

NORRIS, Paul, 2000. The 1998 Northern Ireland Assembly Election. *Politics* [online]. **20**(1), 39-42 [cit. 2023-03-27]. ISSN 0263-3957. Dostupné z: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/1467-9256.00109?saml_referrer

O'LEARY, Brendan, 1999. The nature of the agreement. *Fordham international law journal* [online]. Fordham University, School of Law, **22**(4), 1628 [cit. 2023-06-30]. ISSN 0747-9395.

O'LEARY, Brendan, 2013. CHAPTER 1. Power Sharing in Deeply Divided Places: An Advocate's Introduction. *Power Sharing in Deeply Divided Places* [online]. University of Pennsylvania Press, 2013-12-31, 1-64 [cit. 2023-03-03]. ISBN 978-0-8122-4501-1. Dostupné z: doi:10.9783/9780812207989.1

REILLY, Benjamin, 2018. Centripetalism and Electoral Moderation in Established Democracies. *Nationalism & ethnic politics* [online]. Abingdon: Taylor & Francis, **24**(2), 201-221 [cit. 2023-06-01]. ISSN 1353-7113. Dostupné z: doi:10.1080/13537113.2018.1457827

SENS, Andrew D., 2006. A Commission to Decommission Paramilitary Arms. *World policy journal* [online]. Durham: Duke University Press, **23**(3), 75-85 [cit. 2023-3-20]. ISSN 0740-2775. Dostupné z: doi:10.1162/wopj.2006.23.3.75

TAYLOR, Rupert, 2006. The Belfast Agreement and the Politics of Consociationalism: A Critique. *The Political quarterly (London. 1930)* [online]. Oxford, UK: Blackwell Publishing, **77**(2), 217-226 [cit. 2023-06-01]. ISSN 0032-3179. Dostupné z: doi:10.1111/j.1467-923X.2006.00764.x

WOLFF, Stefan, 2005. Between Stability and Collapse: Internal and External Dynamics of Post-agreement Institution Building in Northern Ireland. In: NOEL, S. J. R. *From power sharing to democracy post-conflict institutions in ethnically divided societies*. Montréal: McGill-Queen's University Press, s. 44-66. ISBN 1-282-86372-X.

Internetové zdroje

ARCHICK, Kristin, 2019. Northern Ireland Peace Process: Background and Challenges. *Congressional Research Service* [online]. 8.3.2019, 31 [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: https://www.everycrsreport.com/files/20190308_RS21333_f2e534b434005257408a8ec8c6e205d1749991c4.pdf

ARCHICK, Kristin, 2023. Northern Ireland: The Peace Process, Ongoing Challenges, and U.S. Interests. *Congressional Research Service* [online]. 9.3.2023, 34 [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R46259>

BBC.COM, 2001. Trimble resigns over arms row. *BBC.COM* [online]. 1.7.2001 [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/northern_ireland/1415702.stm

BBC.COM, 2017. Martin McGuinness resigns as NI deputy first minister. *BBC* [online]. 10.1.2017 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-38561507>

BBC.COM, 2019. NI survey suggests 50% neither unionist nor nationalist. *BBC.COM* [online]. 20.6.2019 [cit. 2023-05-05]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-48702235>

BREEN, Suzanne, 2001. Fighting words as DUP fails to have Sinn Fein excluded from Northern Executive. *Irish Times* [online]. [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: <https://www.irishtimes.com/news/fighting-words-as-dup-fails-to-have-sinn-fein-excluded-from-northern-executive-1.331145>

BURTON, Matthew 2022. Northern Ireland Assembly Elections: 2022. *House of Commons Library* [online]. 18. 5. 2022, 31 [cit. 2023-03-12]. Dostupné z: <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9549/CBP-9549.pdf>

CAIN, 2023. *Main List of Ministers in the Northern Ireland Executive Committee 2011-2016* [online]. [cit. 2023-07-01]. Dostupné z: https://cain.ulster.ac.uk/issues/politics/executive/2011-2015_ministers.html

CAMPBELL, John, 2022. Why is the DUP against the Northern Ireland Protocol?. *BBC* [online]. 8.5.2022 [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: <https://www.bbc.co.uk/news/uk-northern-ireland-61366306>

CARROLL, Rory, 2020. Cash-for-ash inquiry delivers damning indictment of Stormont incompetence. *The Guardian* [online]. 13.3.2020 [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/uk-news/2020/mar/13/cash-for-ash-inquiry-delivers-damning-indictment-of-stormont-incompetence>

CLARKE, Seán, Aidan Mac GUILL, Anne Marie CONLON a Calvin DICKSON, 2017. Northern Ireland assembly election: final results. *The Guardian* [online]. 3.3.2017 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/uk-news/ng->

[interactive/2017/mar/03/northern-ireland-assembly-election-latest-results](https://www.electoral-reform.org.uk/latest-news-and-research/publications/the-2016-northern-ireland-assembly-election-latest-results)

COAKLEY, John, John GARRY, Neil MATTHEWS a James TILLEY, 2017. THE 2016 NORTHERN IRELAND ASSEMBLY ELECTION: How voters use STV. *Electoral Reform Society* [online]. 2017, 19 [cit. 2023-06-30]. Dostupné z: <https://www.electoral-reform.org.uk/latest-news-and-research/publications/the-2016-northern-ireland-assembly-election/>

CRACKNELL, Richard, 2011. Northern Ireland Assembly Elections: 2011. *House of Commons Library* [online]. 18. 5. 2011, 14 [cit. 2023-03-12]. Dostupné z: <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/RP11-42/RP11-42.pdf>

CRACKNELL, Richard, 2016. Northern Ireland Assembly Elections: 2016. *House of Commons Library* [online]. 18. 5. 2016, 14 [cit. 2023-03-12]. Dostupné z: <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-7575/CBP-7575.pdf>

DEVINE, Paula, 2021. Research Update: Changing identities in Northern Ireland. *ARK* [online]. 2021, 1-14 [cit. 2023-06-30]. Dostupné z: https://www.ark.ac.uk/ARK/sites/default/files/2021-03/update138_0.pdf

DIEM, Aubrey a Thomas MAISSEN, 2023. The postwar period. *Britannica.com* [online]. 2023 [cit. 2023-03-04]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/Switzerland/The-postwar-period#ref742488>

EDGAR, Damien a Eimear FLANAGAN, 2022. DUP: NI First Minister Paul Givan announces resignation. *BBC* [online]. 3.2.2022 [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-60241608>

EDGINGTON, Tom a Tamara KOVACEVIC, 2023. Brexit: What are the Northern Ireland Protocol and Windsor Framework?. *BBC* [online]. 12.4.2023 [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/explainers-53724381>

EDUCATION.NIASSEMBLY.GOV.UK, 2023. Consociationalism explained: Northern

Ireland Assembly. *Northern Ireland Assembly* [online]. [cit. 2023-05-05]. Dostupné z: <https://education.niassembly.gov.uk/video-gallery/consociationalism-explained>

HAYWARD, Katy a Ben ROSHER, 2023. Research Update: Political Attitudes in Northern Ireland 25 Years after the Agreement. *ARK* [online]. 2023, 1-6 [cit. 2023-07-01]. Dostupné z: <https://www.ark.ac.uk/ARK/sites/default/files/2023-04/update151.pdf>

CHRISAFIS, Angelique, 2005. Adams should resign over spy scandal, urges SDLP. *The Guardian* [online]. 19.12.2005 [cit. 2023-04-10]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/uk/2005/dec/19/northernireland.northernireland>

MCDONALD, Henry, 2010. Alliance leader David Ford named NI justice minister. *The Guardian* [online]. 12.4.2010 [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/uk/2010/apr/12/david-ford-justice-minister-northern-ireland>

MCDONALD, Henry, 2016. Northern Ireland's Arlene Foster survives confidence vote. *The Guardian* [online]. 19.12.2016 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2016/dec/19/northern-ireland-arlene-foster-survives-no-confidence-vote-green-energy-scandal-sinn-fein>

MILLER, George, 2016. Northern Ireland's first official Opposition – a step towards ‘normal politics’?. *Institute For Government* [online]. 31.5.2016 [cit. 2023-07-01]. Dostupné z: <https://www.instituteforgovernment.org.uk/article/comment/northern-irelands-first-official-opposition-step-towards-normal-politics>

NORTHERNIRELAND.GOV.UK, 2023. Your Executive. *Northern Ireland Executive* [online]. [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: <https://www.northernireland.gov.uk/topics/your-executive>

O'CARROLL, Lisa a Aubrey ALLEGRETTI, 2022. Northern Ireland power-sharing system not fit for purpose, says Irish PM. *The Guardian* [online]. 31.10.2022 [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2022/oct/31/northern-ireland-power-sharing-system-not-fit-for-purpose-says-irish-pm-micheal-martin>

O'CARROLL, Lisa a Aubrey ALLEGRETTI, 2023. DUP unlikely to reach decision on revised Northern Ireland deal until April. *The Guardian* [online]. 6.3.2023 [cit. 2023-34-21]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/uk-news/2023/mar/06/dup-unlikely-to-reach-decision-on-revised-northern-ireland-deal-until-april>

O'CARROLL, Lisa, 2019. Hard border in Ireland would trigger return to violence, says report. *The Guardian* [online]. 18.2.2019 [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/uk-news/2019/feb/18/hard-border-in-ireland-would-trigger-return-to-violence-says-report>

OHCHR, 2023. *Fact OHCHR and good governance* [online]. [cit. 2023-07-01]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/good-governance>

OWEN, Paul, 2006. What is the St Andrews agreement?. *The Guardian* [online]. 17.10.2006 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2006/oct/17/northernireland.devolution1>

TEMPEST, Matthew, 2005. IRA orders end to armed campaign. *The Guardian* [online]. 28.7.2005 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2005/jul/28/northernireland.devolution3>

TORRANCE, David, 2022. Northern Ireland: Key issues. *House of Commons Library* [online]. 22.2. 2022, 46 [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9416/CBP-9416.pdf>

WHYTE, Nicholas, 2003. Northern Ireland Assembly Elections 2003. *Northern Ireland Elections* [online]. 7.12.2003 [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: <https://www.ark.ac.uk/elections/fa03.htm>

WHYTE, Nicholas, 2010. Northern Ireland Assembly Elections 2007. *Elections: Northern Ireland Elections* [online]. 13.3.2010 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: <https://www.ark.ac.uk/elections/fa07.htm>

Dokumenty

COGHLIN, Patrick, Una O'BRIEN a Keith MACLEAN, 2020. *The Report of the Independent Public Inquiry into the Non-domestic Renewable Heat Incentive (RHI) Scheme*. ISBN 978-1-912313-36-5. Dostupné z: <https://wayback.archive-it.org/11112/20200911093006/https://www.rhiinquiry.org/rhi-inquiry-report-key-documents>

COMPREHENSIVE AGREEMENT, 2004. [online]. [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: https://web.archive.org/web/20060810135416/http://www.nio.gov.uk/proposals_by_the_british_and_irish_governments_for_a_comprehensive_agreement.pdf#search=%22comprehensive%20agreement%22

HILLSBOROUGH AGREEMENT, 2010. [online]. [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/136435/agreement_at_hillsborough_castle_5_february_2010.pdf

IICD, 2005. Report of the Independent International Commission on Decommissioning [online]. [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: <https://cain.ulster.ac.uk/events/peace/decommission/iicd260905.pdf>

JOINT DECLARATION, 2003. [online]. [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: <https://cain.ulster.ac.uk/events/peace/docs/bijoint010503.pdf>

NEW DECADE, NEW APPROACH, 2020. [online]. [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/856998/2020-01-08_a_new_decade_a_new_approach.pdf

NORTHERN IRELAND ACT, 2009. [online]. [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2009/3/notes/division/2>

ST ANDREWS AGREEMENT 2006. [online]. [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data

[ata/file/136651/st_andrews_agreement-2.pdf](#)

STORMONT HOUSE AGREEMENT, 2015. [online]. [cit. 2023-07-01]. Dostupné z: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/390672/Stormont_House_Agreement.pdf

THE BELFAST AGREEMENT, 1998. [online]. [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1034123/The_Belfast_Agreement_An_Agreement_Reached_at_the_Multi-Party_Talks_on_Northern_Ireland.pdf

THE NORTHERN IRELAND ACT, 1998. [online]. [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/47/contents>

Tabulky

BURTON, Matthew 2022. Northern Ireland Assembly Elections: 2022. *House of Commons Library* [online]. 18. 5. 2022, 31 [cit. 2023-03-12]. Dostupné z: <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9549/CBP-9549.pdf>

CLARKE, Seán, Aidan Mac GUILL, Anne Marie CONLON a Calvin DICKSON, 2017. Northern Ireland assembly election: final results. *The Guardian* [online]. 3.3.2017 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/uk-news/ng-interactive/2017/mar/03/northern-ireland-assembly-election-latest-results>

CRACKNELL, Richard, 2011. Northern Ireland Assembly Elections: 2011. *House of Commons Library* [online]. 18. 5. 2011, 14 [cit. 2023-03-12]. Dostupné z: <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/RP11-42/RP11-42.pdf>

CRACKNELL, Richard, 2016. Northern Ireland Assembly Elections: 2016. *House of Commons Library* [online]. 18. 5. 2016, 14 [cit. 2023-03-12]. Dostupné z: <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-7575/CBP-7575.pdf>

NORRIS, Paul, 2000. The 1998 Northern Ireland Assembly Election. *Politics* [online]. 20(1), 39-42 [cit. 2023-03-27]. ISSN 0263-3957. Dostupné z: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/1467-9256.00109?saml_referrer

WHYTE, Nicholas, 2003. Northern Ireland Assembly Elections 2003. *Northern Ireland Elections* [online]. 7.12.2003 [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: <https://www.ark.ac.uk/elections/fa03.htm>

WHYTE, Nicholas, 2010. Northern Ireland Assembly Elections 2007. *Elections: Northern Ireland Elections* [online]. 13.3.2010 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: <https://www.ark.ac.uk/elections/fa07.htm>

Grafy

BURTON, Matthew 2022. Northern Ireland Assembly Elections: 2022. *House of Commons Library* [online]. 18. 5. 2022, 31 [cit. 2023-03-12]. Dostupné z: <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9549/CBP-9549.pdf>

CAIN, 2023. *Main List of Ministers in the Northern Ireland Executive Committee 2011-2016* [online]. [cit. 2023-07-01]. Dostupné z: https://cain.ulster.ac.uk/issues/politics/executive/2011-2015_ministers.html

HAYWARD, Katy a Ben ROSHER, 2023. Research Update: Political Attitudes in Northern Ireland 25 Years after the Agreement. *ARK* [online]. 2023, 1-6 [cit. 2023-07-01]. Dostupné z: <https://www.ark.ac.uk/ARK/sites/default/files/2023-04/update151.pdf>

Teze Diplomové práce

Volba tématu

Práce bude analyzovat, do jaké míry odpovídá, či se odchyluje institucionální nastavení politického systému Severního Irsku v kontextu teorií konsociační demokracie (neboli také power-sharing). Tento způsob vládnutí byl v Severním Irsku implementován po uzavření příměří v podobě podepsání Velkopáteční dohody (Good Friday Agreement nebo také Belfast Agreement), jež znamenal konec období ozbrojeného vnitrostátního konfliktu, který trval od 60. let 20. století. Navržený výzkum a analýza demokracie a modelů vládnutí je jedním z ústředních témat politologie. Práce se proto zaměří na období od podepsání GFA v roce 1998 do současnosti, neboť i v dnešní době je severoirská společnost hluboce rozdělená a tento fakt reflektuje nastavení modelu vládnutí, jež bude předmětem práce. Hlavními zkoumanými aspekty budou především teoretické koncepty konsociační demokracie a konkrétní institucionální mechanismy v severoirském politickém systému.

Cíle výzkumného projektu

Hlavním cílem výzkumného projektu bude zodpovědět následující výzkumné otázky: Jakým způsobem se odlišuje a shoduje model vládnutí v Severním Irsku s teoretickými koncepty konsociační demokracie? Které aspekty vládnutí v Severním Irsku lze v tomto ohledu zhodnotit kladně, a které naopak zapříčinily neúspěch konsociační demokracie v Severním Irsku?

Současný stav poznání

Teorie demokracie jsou v rámci politologie jedním z nejstarších zkoumaných konceptů sahající až do období, kdy politologie, stejně jako většina společenskovedních oborů, byla součástí filosofie. V moderní době byl průlomovým teoretikem v kontextu teorie demokracie nizozemský politolog Arend Lijphart, který do politologie vnesl koncept systému vládnutí v rozdělených společnostech – teorii konsociační demokracie, která zůstává stěžejním tématem dodnes. V teoretickém kontextu zkoumání demokracie v rozdělených společnostech je nepřehledné množství odborných prací. Stejně tomu tak je i v konkrétním případě Severního Irsku. Avšak co je nutné zmínit je fakt, že situace se nadále vyvíjí a mění. To může ilustrovat i vývoj současné severoirské politiky, kdy v posledních letech došlo k pádu konsociačního modelu), dlouhému období, kdy bylo Severní Irsko bez vlády a posledním volbám z května 2022, kde zaznamenala severoirská lojalistická strana

Sinn Féin bezprecedentní úspěch.

Výchozí teoretický rámec

Hlavním teoretickým rámcem práce bude koncept konsociační demokracie. Tento koncept uvedl do oboru politologie nizozemský politolog Arend Lijphart v 70. letech 20. století. Jeho teorie konsociační demokracie přinesla velký ohlas a mnoho dalších teoretiků jeho teorii rozvíjelo, či postavilo svoji vlastní teorii modelu vládnutí v rozdělených společnostech. Přínosné byly například práce Donalda L. Horowitze, Johna McGarryho, Brendana O'Learyho, Stefana Wolffa a Matthijse Bogaardse.

Co tedy tento koncept znamená? Model konsociační demokracie (neboli také power-sharing model) je modelem vládnutí v rozdělených společnostech. Institucionální nastavení tohoto modelu má za cíl stabilizovat politické a sociální prostředí, které je značně poškozeno rozdílností daných skupiny obyvatel. Implementace tohoto modelu vládnutí má zajistit mír a ochranu etnických, jazykových či jinak rozdělených skupin obyvatel, které spolu žijí v jednom státě. Cílem tohoto modelu je zajištění toho, aby byly dané skupiny rovnoměrně politicky reprezentovány a rovnoměrně se podílely na moci. Systém má také zajistit to, že žádná ze skupin nebude systematicky utlačována a žádná ze skupin se v politickém a společenském systému nestane dominantní.

Metodologie

Budou zkoumány konkrétní mechanismy a nastavení modelu vládnutí v Severním Irsku v kontextu teorií konsociační demokracie. Výstupem bude ucelená odpověď na to, jaké mechanismy a nastavení modelu vládnutí v Severním Irsku odpovídají teoriím konsociační demokracie a které naopak teoriím neodpovídají. Zároveň budou nastíněny možné příčiny selhání konsociačního modelu v Severním Irsku. Práce bude případovou studií.

Zdroj dat

Práce bude z velké části čerpat z primárních zdrojů – především ze znění Velkopáteční dohody, jež nastínila institucionálního nastavení modelu vládnutí v Severním Irsku a z dalších právních norem upravujících podobu severoirského politického systému a přijatých po roce 1998. Práce se pochopitelně bude věnovat i diskusi v odborné literatuře s cílem posoudit kritické i pozitivní přístupy k hodnocení severoirského modelu vládnutí v kontextu konsociační teorie.

Předběžný návrh struktury textu

1. Úvod – metodologická východiska teorie konsociační demokracie
2. Příčiny aplikace konsocialismu v Severním Irsku – historické, sociologické a politické důvody
3. GFA a další právní normy ustavující model vládnutí v Severním Irsku
4. Současná podoba a mechanismy konsociačního modelu v Severním Irsku
5. Kritické zhodnocení aplikace konsociačního modelu – jeho výhody a nedostatky.

Seznam literatury

- LIJPHART, Arend. The 'Framework' Proposal for Northern Ireland and the Theory of Power-Sharing. *Government and opposition (London)* [online]. London: London School of Economics and Political Science, 1996, 31(3), 267-274 [cit. 2022-05-05]. ISSN 0017-257X.
- MCGARRY, John Francis a Brendan O'LEARY. *The Northern Ireland conflict: consociational engagements*. Oxford: Oxford University Press, 2004, xiii, 434 s. ; 25 cm. ISBN 0-19-926657-3
- O'LEARY, Brendan. *A treatise on Northern Ireland. Volume 3, Consociation and confederation: from antagonism to accommodation?*. Oxford: Oxford University Press, 2019, xlv, 458 stran : ilustrace, mapy ; 24 cm. ISBN 978-0-19-924334-1.
- TAYLOR, Rupert. *Consociational theory: McGarry and O'Leary and the Northern Ireland conflict* [online]. London: Routledge, 2009, xiii, 400 s. : il. ; 24 cm [cit. 2022-05-05]. ISBN 978-0-415-42913-9.
- The Belfast Agreement [online], 10. 4. 1998. Dostupné z: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/136652/agreement.pdf
- KELLY, Brigid Brooks. *Power-Sharing and Consociational Theory*. Cham: Springer International Publishing, 2019, 1 online resource (xv, 389 pages). ISBN 3-030-14191-8. Dostupné z: doi:10.1007/978-3-030-14191-2
- MCGARRY, John. Chapter 23. Conclusion Power-sharing Theory: Lessons from the Complex Power-sharing Project. *Settling Self-Determination Disputes* [online]. 2008, 691-719 [cit. 2022-05-04]. ISBN 9004164820. Dostupné z: doi:10.1163/ej.9789004164826.i-794.137

- MCCULLOCH, Allison. Introduction. *Power-Sharing* [online]. 1. Routledge, 2017, 1,1-15 [cit. 2022-05-04]. ISBN 9781138640368. Dostupné z: doi:10.4324/9781315636689-1
- HOROWITZ, Donald L., 2007. Conciliatory Institutions and Constitutional Processes in PostConflict States. *William and Mary Law Review*. Vol. 49